

KOPSAVILKUMS

- 1. Kopumā no fiskālā viedokļa 2025. gadu var uzskatīt par pozitīvu – šobrīd vispārējās valdības budžeta bilances (VVBB) novērtējums ir -2,4% no IKP** jeb -1,0 miljards eiro, atbilstoši Eiropas nacionālo un reģionālo kontu sistēmas (EKS) metodoloģijai. Budžeta likums paredzēja deficītu 2,9% apmērā no IKP. Oficiālie rezultāti vēl tiks precizēti saskaņā ar vispārējās valdības budžeta deficīta notifikāciju. 2025. gada deficīts ir mazāks nekā prognozēts, jo 2025. gadā tika veikti lielāki avansa maksājumi saistībā ar iepirkumiem aizsardzības sektorā, kas pēc EKS metodoloģijas nav attiecināmi uz 2025. gadu. Arī kapitālsabiedrības, kuras ir klasificētas vispārējās valdības sektorā, noslēdza gadu ar labāku bilanci, nekā tika prognozēts.
- 2. Decembrī apstiprinātais valsts budžets 2026. gadam paredz VVB deficītu 3,3% no IKP apmērā, reālo IKP pieaugumu 2,1% apmērā un inflāciju 2,3%.** Tomēr kopš budžeta apstiprināšanas ir uzlabojušies makroekonomiskie rādītāji, un Padome savā 12. februāra sēdē ir apstiprinājusi Finanšu ministrijas sagatavotās makroekonomikas prognozes¹, kas tiks izmantotas Fiskāli strukturālā plāna progresa ziņojuma izstrādei 2026.-2030. gadam. Saskaņā ar jaunākajām prognozēm, IKP izaugsme šogad tiek sagaidīta 2,6% apmērā, kamēr inflācija arī varētu būt augstāka – 2,9% apmērā. Abu rādītāju izmaiņas varētu nedaudz uzlabot gada fiskālos iznākumus.
- 3. Š.g. februārī Eiropas Savienības Padome formāli apstiprināja finanšu palīdzību no SAFE instrumenta, piešķirot Latvijai piekļuvi līdz 3,5 miljardu eiro lielam aizdevumam, kas jau tiks sākts izmantots šogad.** Šis lēmums iezīmē būtisku pārvērsienu Latvijas aizsardzības spēju attīstībā, jo SAFE ir īpašs ES finanšu instruments, kura mērķis ir strauji paātrināt dalībvalstu militārās spējas, nodrošinot ilgtermiņa aizdevumus ar zemām procentu likmēm kopīgai militāro spēju attīstībai un iepirkumiem. Šim aizdevumam ir izdevīgi nosacījumi – atmaksas termiņš līdz 45 gadiem un iespēja atlikt pamatsummas maksājumus uz 10 gadiem.
- 4. Politiskajā vidē no jauna aktualizējusies diskusija par iespēju iedzīvotājiem liberalizēt rīcību ar pensiju 2. līmeņa uzkrājumiem. Padome uztur viedokli, ka Latvijai nevajadzētu pieļaut 2. pensiju līmeņa uzkrājumu priekšlaicīgu izņemšanu.** Šāda rīcība visticamāk radītu tikai īstermiņa ieguvumus patēriņa pieauguma veidā, vienlaikus radītu arī importa pieaugumu, kas pasliktinātu ārējās tirdzniecības bilanci. Ilgtermiņā tas palielinātu pensiju sistēmas ilgtspējas riskus pieaugoša demogrāfijas spiediena apstākļos. Jau šodien liela daļa pensionāru saskaras ar nabadzības risku, un samazinoties pensiju uzkrājuma apjomam pašlaik strādājošajai paaudzei nākotnē šie riski kļūtu vēl kritiskāki. Padomes ieskatā Latvijā racionālāka pieeja būtu stiprināt iemaksas visos pensiju līmeņos, pieļaujot uzkrājumu izņemšanu tikai īpašos gadījumos (piemēram, kritiskas slimības gadījumā).
- 5. Latvijas IKP 2025. gadā pieauga par 2,1% salīdzināmajās cenās, pārsniedzot Finanšu ministrijas iepriekšējā gada jūnijā² prognozēto 1,1% izaugsmi.** Izaugsmes galvenais virzītājspēks bija investīciju kāpums par 9,8%, ko lielā mērā

¹ Makroekonomikas prognozes FSP PZ 2026.-2030. gadam | Fiskālās disciplīnas padome

² Finanšu ministrijas makroekonomikas prognožu apstiprināšana | Fiskālās disciplīnas padome

veicināja ES fondu ieplūde ekonomikā. Mērenu pozitīvu ieguldījumu sniedza arī mājsaimniecību patēriņš (+0,8%) un eksports (+1%), savukārt straujāks importa pieaugums (+4,9%) ierobežoja kopējo izaugsmi. Nozaru griezumā izaugsmi galvenokārt nodrošināja būvniecība, apstrādes rūpniecība un informācijas un komunikācijas pakalpojumi, kamēr transporta, lauksaimniecības un atsevišķas pakalpojumu nozares uzrādīja vājāku dinamiku. Investīciju struktūrā lielākais devums bija ieguldījumiem mašīnās un iekārtās, kas atspoguļo uzņēmumu tehnoloģisko modernizāciju, kā arī būvniecības investīcijām, īpaši inženierbūvniecībā.

- 6. Latvijas galveno tirdzniecības partnervalstu ekonomikas izaugsme 2025. gadā kopumā saglabājās zema līdz mērena, veidojot vāju ārējā pieprasījuma vidi eksportam.** Īpaši vāja ekonomiskā aktivitāte bija Vācijā un Igaunijā, kur izaugsme saglabājās tuvu stagnācijai. Vienlaikus ekonomikas sentimenta rādītāji 2025. gada nogalē un 2026. gada sākumā saglabājās piesardzīgi – Vācijā un Igaunijā tie bija zem vai tuvu neitrālajam līmenim, kamēr Lietuvā un Zviedrijā noskaņojums bija nedaudz labvēlīgāks.
- 7. 2025. gadā kreditēšanas pieaugums būtiski atbalstīja ekonomikas aktivitāti.** Kreditportfelis pieauga par 21,6% uzņēmumiem un par 11,6% mājsaimniecībām. Īpaši strauji pieauga no jauna izsniegto kredītu apjoms – uzņēmumiem tas palielinājās par 60,7%, bet mājsaimniecībām par 49,8%. Kreditēšanas kāpumu veicināja procentu likmju samazināšanās un kredītu izsniegšanas nosacījumu atvieglošana.
- 8. 2025. gadā patēriņa cenu inflācija Latvijā sasniedza 3,7%, un cenu pieaugumu galvenokārt noteica pārtikas un pakalpojumu sadārdzinājums.** Pārtikas un bezalkoholisko dzērienu cenas pieauga par 6,2%, bet pakalpojumu cenas – par 5,8%. Lai gan darba samaksa turpināja pieaugt straujāk nekā inflācija, būtisku ikdienas izdevumu sadārdzinājums – mājokļa uzturēšana, pārtika un veselības pakalpojumi – joprojām negatīvi ietekmēja patērētāju noskaņojumu un sabiedrības uztveri par dzīves dārdzību.
- 9. Tuvo Austrumu konflikta eskalācija palielina energoresursu cenu kāpuma riskus un var ietekmēt arī inflācijas dinamiku Eiropā.** Eiropas dabasgāzes cena (TTF) marta pirmajā nedēļā pieaugusi līdz aptuveni 55 EUR/MWh. Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu kāpums jau ir sasniedzis 34%. Riskus pastiprina piegāžu traucējumi no Persijas līča reģiona, no kura nāk būtiska daļa pasaules naftas un sašķidrinātās gāzes piegāžu. Lai gan Latvijā pašlaik gāzes krātuvē esošais apjoms ir pietiekams patēriņa nodrošināšanai šajā apkures sezonā, tuvojoties jaunajai iesūkšanās sezonai, ilgstošs saspīlējums var nozīmēt gāzes iepirkšanu par augstākām cenām. Tas vēlāk var atspoguļoties enerģijas cenās, inflācijā un dzīves dārdzībā. Turklāt var atjaunoties diskusija par valsts atbalsta nepieciešamību mājsaimniecībām, kas ierobežotas fiskālās telpas apstākļos būs izaicinoši.
- 10. Nepietiekama konkurence atsevišķos sektoros var būt būtisks inflācijas un cenu dinamiku ietekmējošs faktors.** FDP jau Uzraudzības starpziņojumā par Latvijas Stabilitātes programmu 2023.–2026. gadam³, atsaucoties uz Latvijas Bankas analīzi, norādīja, ka aptuveni 30% inflācijas pieauguma var skaidrot ar tā saukto inflācijas alkatības (*greedflation*) komponenti, kas saistīta ar zemu konkurences līmeni tirgū. Padome arī turpmākajos ziņojumos ir vairākkārt uzsvērusi nepietiekamo konkurenci

³ FDP Uzraudzības starpziņojums par Latvijas Stabilitātes programmu 2023.–2026. gadiem [[download](#)]

tautsaimniecībai nozīmīgos sektoros, un stingra vēršanās pret karteļu darbību ir viens no būtiskiem konkurences uzlabošanas priekšnoteikumiem.

11. **Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2025. gadam un budžeta ietvaru 2025., 2026. un 2027. gadam" konsolidētā kopbudžeta nodokļu ieņēmumi 2025. gadā tika plānoti 14 552,7 miljonu eiro apmērā. Faktiskie nodokļu ieņēmumi 2025. gadā bija par 1,3% jeb 183,3 milj. eiro mazāki nekā plānots.** Nodokļu ieņēmumu plāns netika izpildīts galvenokārt vājāka privātā patēriņa un lēnākas ekonomiskās izaugsmes dēļ. Kopumā nodokļu ieņēmumiem bija vērojams stabils pieaugums (5,6%), jo nodokļu ieņēmumi pieauga līdzīgā tempā kā nominālais IKP (5,8%).
12. **Latvijā nodokļu ieņēmumu attiecība pret IKP (34,7% no IKP) joprojām ir zemāka nekā vidēji ES (39,3% no IKP)⁴,** un viens no ietekmējošiem faktoriem ir ēnu ekonomika. Tā samazina nodokļu ieņēmumus, kas savukārt ierobežo valsts budžeta iespējas un fiskālo telpu. Valsts kontroles lietderības revīzijā secināts⁵, ka pašreizējā ēnu ekonomikas ierobežošanas pieeja nav pietiekami efektīva – Ēnu ekonomikas ierobežošanas plāna 2024.–2027. gadam⁶ pasākumiem nav tiešas ietekmes uz ēnu ekonomiku vai ir zema ietekme uz galvenajiem ēnu ekonomikas cēloņiem, nozares ar augstāku ēnu ekonomikas īpatsvaru nav iekļautas kā prioritāras un trūkst uz rezultātu orientētas, koordinētas pieejas. **Padome uzskata, ka ēnu ekonomikas mazināšana ir būtisks solis, lai palielinātu nodokļu ieņēmumu attiecību pret IKP, tāpēc aicina valdību pilnveidot un īstenot efektīvu pieeju ēnu ekonomikas ierobežošanai un regulāri izvērtēt tās rezultātus un ietekmi.**
13. **2025. gadā konsolidētā kopbudžeta ieņēmumi pieauga par 3,5%, kas ir ievērojami mazāks pieaugums nekā bija vērojams pēdējos gados.** Lēnāku ieņēmumu dinamiku noteica mērenāks nodokļu ieņēmumu pieaugums, kā arī mazāki ieņēmumi no ES fondiem un nenodokļu ieņēmumiem. ES fondu ieņēmumu samazinājums skaidrojams ar ES fondu investīciju cikla svārstībām. Savukārt nenodokļu ieņēmumu kritumu noteica mazāki ieņēmumi no dividendēm, kā arī tas, ka 2025. gadā vairs netika piemērota hipotekārā kredīta ņēmēju aizsardzības nodeva, kas bija spēkā 2024. gadā.
14. **2025. gadā konsolidētā kopbudžeta izdevumi pieauga par 9,2%, kas ir straujākais izdevumu pieaugums pēdējos gados.** Straujāks izdevumu kāpums galvenokārt skaidrojams ar aktīvāku kohēzijas politikas ES fondu un Atveseļošanas fonda projektu īstenošanu, kā arī aizsardzības izdevumu pieaugumu – piemēram, tika veikta speciālo militāro transportlīdzekļu iegāde, veikti papildu izdevumi aizsardzības īpašumu pārvaldīšanai un būvniecībai, kā arī pieauga atlīdzības izdevumi saistībā ar karavīru skaita pieaugumu.
15. Budžeta izdevumu pārskatīšana Latvijā ir regulāra budžeta procesa sastāvdaļa. Nereti budžeta izdevumu samazināšanā tiek izmatota mehāniska pieeja, nevis izdevumu lietderīgumā un rezultātos balstīta pieeja. Tāpēc netiek pilnvērtīgi izmantots ietaupījumu rašanas potenciāls. Šobrīd Latvijā tiek virzīta publisko iepirkumu sistēmas reforma. Ņemot vērā šīs reformas potenciālu rast ietaupījumu, ir būtiski pēc iespējas ātrāk izvērtēt jaunā publisko iepirkumu regulējuma ietekmi uz publisko līdzekļu ietaupījumu un nodrošināt, ka iepirkumu sistēmas izmaiņas veicina lielāku konkurenci, efektivitāti

⁴ Eurostat datu bāze [gov_10a_taxag], skatīts 03.03.2026.

⁵ Valsts kontrole | Vai valsts īsteno tā pieeja ēnu ekonomikas ierobežošanai ir efektīva?

⁶ Ēnu ekonomikas ierobežošanas plāns 2024.–2027. gadam

un caurskatāmību publisko resursu izmantošanā. **Padome aicina stiprināt budžeta izdevumu auditu un īstenot pāreju uz rezultātiem balstītu budžeta plānošanu, lai izdevumu pārskatīšana kalpotu ne tikai īstermiņa fiskālās telpas radišanai, bet arī ilgtermiņā veicinātu publisko finanšu efektivitāti.**

- 16. Darba samaksa 2025. gadā pieauga straujāk nekā darba ražīgums, palielinot darbaspēka izmaksu spiedienu uzņēmumos.** Mēneša vidējā bruto darba samaksa pieauga par 7,7%, bet neto darba samaksa par 10,2%, ko daļēji ietekmēja nodokļu reformas izmaiņas. Atalgojuma pieaugums bija vērojams gan privātajā, gan sabiedriskajā sektorā, kur vidējā bruto darba samaksa pieauga attiecīgi par 7,0% un 8,1%, pakāpeniski izlīdzinot abu sektoru dinamiku. Vienlaikus darba ražīgums pieauga lēnāk – par 5,5% uz vienu nodarbināto un par 4,7% uz vienu nostrādāto stundu.
- 17. Latvijas darba tirgus 2025. gadā saglabājās stabils, taču joprojām pastāv strukturāli izaicinājumi ekonomiski neaktīvo iedzīvotāju struktūrā.** Nodarbinātības līmenis sasniedza 64,5% (+0,5 procentpunkti pret 2024. gadu), un kopējais nodarbināto skaits pieauga līdz 883,1 tūkstošiem, savukārt bezdarba līmenis saglabājās 6,9%. NVA reģistrētais bezdarbs gada laikā svārstījās robežās no 4,7% līdz 5,7%, bet ilgstošo bezdarbnieku īpatsvars pieauga līdz 33,9% no visiem bezdarbniekiem. Ekonomiski neaktīvi bija 30,7% iedzīvotāju jeb 420,1 tūkstoši cilvēku vecumā no 15 līdz 74 gadiem, un 38,7% no tiem bija vecuma grupā 65–74 gadi. Šis vecums būtiski pārsniedz Latvijai raksturīgo veselīgo mūža gadu skaitu, kas saskaņā ar Eurostat datiem 2023. gadā bija tikai 52,7 gadi (zemākais rādītājs ES). Kopējais ekonomiski neaktīvo iedzīvotāju skaits gada laikā samazinājās par 9,2 tūkstošiem jeb 2,1%.
- 18. Latvijas vispārējās valdības parāds 2025. gadā saglabājās salīdzinoši zems, taču vidējā termiņā prognozēta augšupejoša parāda dinamika.** 2025. gada 3. ceturksnī parāds sasniedza 45,2% no IKP, kas ir būtiski zem Māstrihtas kritērija robežas (60%). Saskaņā ar Finanšu ministrijas prognozēm parāds pieaugs no aptuveni 49% no IKP 2025. gadā līdz 51% 2026. gadā un sasniegs ap 55% no IKP 2027.–2028. gadā. Šo pieauguma tendenci nosaka prognozētais budžeta deficīta kāpums – līdz 3,3% no IKP 2026. gadā, 3,9% 2027. gadā un 3,6% 2028. gadā, kā arī pieaugošās parāda apkalpošanas izmaksas. Procentu maksājumi, saskaņā ar FM prognozēm, pieaugs no 1,2% no IKP jeb 484 milj. eiro 2025. gadā līdz 1,3% no IKP jeb 584 milj. eiro 2026. gadā, 1,4% jeb 643 milj. eiro 2027. gadā un 1,5% jeb 722 milj. eiro 2028. gadā.
- 19. Valdībā iesniegtais pašvaldību finanšu izlīdzināšanas sistēmas pilnveides modelis var uzlabot fiskālās sadales mehānisma taisnīgumu, bet tā ietekme uz reģionālo attīstības atšķirību mazināšanu būs ierobežota.** Jaunais modelis paredz mazināt pašvaldību ieņēmumu atšķirības un ciešāk sasaistīt finansējumu ar pašvaldību pakalpojumu slodzi, vienlaikus palielinot fiskālo autonomiju, īpaši attiecībā uz nekustamā īpašuma nodokli. Tomēr telpiskie dati par IKP, darba samaksu un iedzīvotāju blīvumu liecina, ka Latvijas ekonomiskā struktūra saglabājas izteikti monocentriska, ar koncentrētu nodokļu potenciālu galvaspilsētā un tās funkcionālajā zonā.
- 20. Padome jau iepriekš norādīja, ka attīstīto valstu fiskālā politika kopš Covid-19 krīzes kļuvusi strukturāli mazāk atbildīga. Politiskie lēmumi ir veicinājuši paļaušanos uz pastāvīgu valsts atbalstu sabiedrībā un uzņēmēju vidū, padarot fiskālo disciplīnu politiski "toksisku". Tas savukārt ir veicinājis hroniskus budžeta deficītus un strauji augošus valsts parādus, pastiprinot risku valūtu**

vērtības samazināšanai un potenciāli apdraudot globālās finanšu sistēmas stabilitāti. Īpaši satraucoša ir ASV parāda trajektorija, jo ASV dolārs joprojām pilda rezerves valūtas lomu, taču uzticība tam mazinās — valsts parāds jau pārsniedz 38 triljonus USD un var sasniegt 52 triljonus USD jeb 118% no IKP līdz 2035. gadam (CBO), kamēr dolāra īpatsvars pasaules rezervēs sarucis no 72% (1999. gadā) līdz 57% šobrīd, iezīmējot strauju de-dolarizāciju. Finanšu tirgi arvien izteiktāk atspoguļo šīs bažas, investoriem meklējot patvērumu reālos aktīvos — zelta cena pārsniedz 5000 USD par unci, zelta ETF plūsmas un dolāra indeksa vājināšanās liecina par atkāpšanos no *fiat* valūtām, savukārt *bitcoin* nostiprinās kā diversifikācijas rīks pret ASV suverēnā riska kāpumu. Analītiķi atzīmē, ka vairāk nekā 65% pieaugums zelta cenā gada laikā atspoguļo pieaugošu skepsi par ASV fiskālo virzību – kopumā šīs tendences liecina par dziļām, pakāpeniskām, bet potenciāli nekontrolējamām izmaiņām globālajā finanšu arhitektūrā, kur ASV dolārs, neraugoties uz tā dominanci, saskaras ar spiedienu no parādu eksplozijas, politiskās nenoteiktības, rezervju krituma un alternatīvo aktīvu kāpuma — faktoriem, kas būtiski palielina sistēmiskas krīzes risku. Latvijas valdības izaicinājums ir izvairīties no globālā fiskālā "toksiskuma" vīrusa izplatīšanu Latvijā, īpaši velēšanu gadā.

ANALĪZES IZVĒRSUMS

1. Vispārējā situācijas attīstība

Saeima 2025. gada 4. decembrī ir apstiprinājusi valsts budžetu 2026. gadam un budžeta ietvaru 2026., 2027. un 2028. gadam, kas šogad paredzēja VVB deficītu 3,3% no IKP apmērā, reālo IKP pieaugumu 2,1% apmērā un inflāciju 2,3%. FDP savā Uzraudzības ziņojumā⁷ norāda, ka gan Eiropas Savienības, gan nacionālie fiskālie nosacījumi tiek ievēroti. Tomēr ir izvēlēts vienkāršākais ceļš – papildu finansējums aizsardzībai ir atrasts galvenokārt uz valsts parāda pieauguma rēķina, nevis samazinot budžeta izdevumus. Padome savā Uzraudzības ziņojumā aicina valdību izvirzīt ambiciozākus mērķus izdevumu samazināšanā un savlaicīgi rast strukturālu, ilgtspējīgu risinājumu aizsardzības izdevumu finansēšanai, lai tie nebūtu atkarīgi no parāda palielināšanas.

Kopš budžeta apstiprināšanas ir uzlabojušies makroekonomiskie rādītāji, un Padome savā 12. februāra sēdē⁸ ir apstiprinājusi Finanšu ministrijas sagatavotās makroekonomikas prognozes, kas tiks izmantotas Fiskāli strukturālā plāna progresa ziņojuma 2026.-2030. gadam izstrādē. Saskaņā ar jaunākajām prognozēm IKP izaugsme šogad tiek sagaidīta 2,6% apmērā, savukārt inflācija varētu sasniegt 2,9%. Abu rādītāju izmaiņas varētu nedaudz uzlabot gada fiskālos iznākumus.

Š.g. 17. februārī Eiropas Savienības Padome formāli apstiprināja finanšu palīdzību no SAFE instrumenta⁹, piešķirot Latvijai piekļuvi līdz 3,5 miljardu eiro lielumam aizdevumam, kas jau tiks sākts izmantots šogad. Šis lēmums iezīmē būtisku pavērsienu Latvijas aizsardzības spēju attīstībā, jo SAFE ir īpašs ES finanšu instruments, kura mērķis ir strauji paātrināt dalībvalstu militārās spējas, nodrošinot ilgtermiņa aizdevumus ar zemām procentu likmēm kopīgai militāro spēju attīstībai un iepirkumiem. SAFE tika izveidots 2025. gada 27. maijā kā daļa no "Readiness 2030" paketes, lai stiprinātu Eiropas aizsardzības rūpniecisko bāzi, veicinātu kopīgu iepirkumu un mazinātu kritiskos spēju trūkumus. Šī instrumenta ietvaros Latvija tagad var mērķtiecīgi investēt modernā militārajā tehnikā, bruņojumā, pretgaisa aizsardzībā un militārās industrijas kapacitātes attīstībā, vienlaikus sekmējot savas Nacionālo bruņoto spēku un Valsts robežsardzes kaujas spējas un spēju autonomiju. SAFE finansējums paredzēts nevis kā dotācija, bet kā stratēģisks aizdevums, kas ļauj valstīm veikt būtiskus, citkārt grūti finansējamus aizsardzības ieguldījumus, vienlaikus nodrošinot ES ietvaros saskaņotu spēju attīstību un stiprinot kolektīvo drošību.

Padome jau iepriekšējā Monitoringa ziņojumā norādīja uz attīstīto valstu pēdējo gadu salīdzinoši mazāk atbildīgo fiskālo politiku, kas lielā mērā radās Covid-19 krīzes laikā, kad politiskie lēmumi veicināja paļaušanos uz pastāvīgu valsts atbalstu sabiedrībā un uzņēmēju vidū, kā rezultātā fiskālā atbildība ir kļuvusi "toksiska". Tas ir novedis pie sistemātiski paaugstinātiem valstu deficītiem un pieaugošiem valstu parādiem, kas savukārt ir izraisījis ekonomistu bažas par valūtu vērtības samazināšanas procesu, kas būtībā nozīmē valūtas pirkatspējas un tās reālās vērtības mazināšanos, palielinot naudas piedāvājumu¹⁰. Sasniedzot kritisko punktu, valūtu vērtības samazināšanās var potenciāli apdraudēt globālās finanšu sistēmas stabilitāti.

Globālo finanšu sistēmu visvairāk ietekmē ASV parāda trajektorija, jo vēsturiski ASV dolārs pēdējās desmitgadēs ir pildījis rezerves valūtas funkciju. Pēdējo gadu lielie deficīta līmeņi ir izraisījuši investoru satraukumu un pakāpenisku uzticības mazināšanos ASV dolāra

⁷ FDP | Uzraudzības ziņojums par valsts budžetu 2026. gadam un vidēja termiņa budžeta ietvaru 2026., 2027. un 2028. gadam

⁸ FDP | Makroekonomikas prognozes FSP PZ 2026.-2030. gadam

⁹ Council of the EU | SAFE: Council clears path for financial assistance to eight member states and concluding the Canada agreement

¹⁰ Fortune | Ray Dalio warns that the monetary order is breaking down, leaving us with a terrible choice: 'Do you print money or let a debt crisis happen?'

ilgstošajai dominējošajai lomai. Šobrīd ASV valsts parāds ir pārsniedzis 38 triljonus dolāru, un prognozes rāda, ka tas var sasniegt 52 triljonus dolāru (118% no IKP) līdz 2035. gadam, saskaņā ar ASV kongresa budžeta biroja (CBO) projekcijām¹¹, radot bīstamu spirāli ar strauji augošām procentu izmaksām un atkarību no aizņēmumiem. Vienlaikus dolāra īpatsvars globālajās ārvalstu valūtu rezervēs ir sarucis no 72% 1999. gadā līdz 57% šobrīd, iezīmējot paātrinātu de-dolarizācijas procesu¹². Papildu riskus izceļ CFA institūta globālais pētījums¹³, norādot, ka pieaugošie budžeta deficīti, rekordaugsts parāda un IKP attiecības līmenis un ekspansīva monetārā politika rada nopietnas šaubas par ASV publisko finanšu ilgtspēju un dolāra stabilitāti. Līdzīgu skatījumu papildina J.P. Morgan analīze¹⁴, kas atklāj strukturālu USD izmantošanas kritumu – no centrālo banku rezervēm līdz ārvalstu investoru samazinājumiem ASV Valsts kases vērtspapīros un arvien plašāku preču cenu noteikšanu citās valūtās.

Finanšu tirgi arvien spilgtāk atspoguļo šos riskus, jo investori meklē drošus patvēruma aktīvus valūtas vērtības samazināšanās bažu dēļ. Zelta cena ir sasniegusi rekordaugstu līmeni – pāri 5000 USD par unci, ko veicina atjaunotā "devalvācijas tirdzniecība". Zelta ETF pieplūdums un dolāra indeksa vājums liecina par pieaugošu atteikšanos no *fiat* valūtām par labu reālajiem aktīviem, tostarp *bitcoin*, kas investoriem kalpo kā diversifikācijas instruments pret ASV suverēnā riska pieaugumu¹⁵. Stratēģiskās analīzes norāda, ka zelta cena gada laikā pieauga vairāk nekā par 65%, atklājot dziļāku skepsi par Amerikas Savienoto Valstu fiskālo politiku¹⁶.

Kopumā augstāk īsi aprakstītās tendences liecina par globālo finanšu sistēmu, kas piedzīvo lēnas, bet dziļas pārmaiņas, kuras var izraisīt nekontrolētus procesus ar potenciāli nopietnām sekām. Lai gan ASV dolārs joprojām ir pasaules vadošā valūta, pieaugošie parādi, politiskā nenoteiktība, samazinātās valūtas rezerves un strauji augoša zelta cena ievērojami palielina starptautiskās finanšu sistēmas krīzes risku.

OECD š.g. martā publicēja *Global Debt Report 2026*¹⁷. Tas atklāj, ka 2025. gadā pasaules parādu tirgi, neraugoties uz augošajiem riskiem, saglabāja šķietamu stabilitāti, kamēr valdību un uzņēmumu kopējā aizņemšanās sasniedza rekordlielus USD 27 triljonus, bet 2026. gadā gaidāms kāpums līdz USD 29 triljoniem. To virza arvien pieaugošās valstu finansēšanas vajadzības un uzņēmumu investīcijas, īpaši mākslīgā intelekta tehnoloģiju attīstībā. Kopējais globālais obligāciju tirgus apjoms 2025. gada beigās sasniedza 109 triljonus ASV dolāru jeb 93% no pasaules IKP, salīdzinot ar 81% 2015. gadā. Valstu parāda dinamika ir jau satraucoša: OECD valstīs suverēnā obligāciju emisija 2026. gadā sasniegs USD 18 triljonus (no USD 12 triljoniem 2022. gadā), bet kopējais valstu parāds pieaudzis no USD 55 triljoniem 2024. gadā līdz 61 triljonam 2025. gadā, un parāda attiecība pret IKP prognozēta 85% līmenī 2026. gadā. OECD prognozē, ka kapitāla vajadzības tikai pieaugs. Lai gan 2025. gada tirgu sniegums liecina par virspusēju stabilitāti, OECD vienlaikus uzsver, ka parādu apkalpošanas izmaksas pieaug, aizņemšanās termiņi kļūst īsāki un refinansēšanas risks pieaug, radot spiedienu uz valdībām nodrošināt fiskālu disciplīnu un ilgtspējīgu parādu pārvaldību laikā, kad pasaulei nepieciešami arvien lielāki ieguldījumi noturības, drošības un tehnoloģiskās attīstības nodrošināšanai.

Politiskā vidē no jauna atsākušās diskusijas par iedzīvotāju rīcības liberalizāciju ar pensiju 2. līmeņa uzkrājumiem. Padome uztur viedokli, ka Latvijai nevajadzētu pieļaut 2. pensiju līmeņa uzkrājumu brīvu priekšlaicīgu izņemšanu, jo īstermiņa ieguvums patērīna pieauguma veidā būtu pārejošs, bet ilgtermiņā tas palielinātu pensiju sistēmas ilgtspējas

¹¹ CBO | The Budget and Economic Outlook: 2025 to 2035

¹² The Economist | Why the dollar may have much further to fall

¹³ RCP | The Dollar's Exorbitant Privilege

¹⁴ J.P.Morgan | De-dollarization: Is the US dollar losing its dominance?

¹⁵ Investopedia | Investor Anxiety Fuels Gold's Rise: Understanding the 'Debasement Trade'

¹⁶ Cerity Partners | The Debasement Trade: Gold and Bitcoin Versus the Dollar

¹⁷ OECD | Global Debt Report 2026

riskus demogrāfijas spiediena apstākļos. Prognozes rāda, ka pensijas atvietoējuma līmenis Latvijā ap 2050. gadu varētu noslīdēt līdz ~28% no pirms-pensijas ienākumiem (pret ~43% pašlaik). Jau šodien liela daļa pensionāru saskaras ar nabadzības risku un pašlaik strādājošajai paaudzei nākotnē šie riski var kļūt vēl kritiskāki. Igaunijas 2021. gada pieredze rāda, ka pensiju sistēmas liberalizācija radīja īstermiņa pieprasījuma kāpumu, taču kopējā ekonomikas dinamika nebija noturīga – IKP salīdzināmajās cenās 2021. gadā pieauga par 8,3%, bet jau 2022. gadā samazinājās par 1,2%, lejupslīde turpinājās arī 2023. un 2024. gadā, bet 2025. gadā sasniegta vien 0,6% IKP izaugsme. Protams, šo lejupslīdi nevar pilnā mērā attiecināt tikai uz pensiju 2. līmeņa izņemšanas efektiem. Tomēr nevar noliegt, ka šāda rīcība radīja makroekonomisku šoku, ko Latvijai nevajadzētu atkārtot. Latvijā priekšlaicīga uzkrājumu izņemšana tieši samazinātu nākotnes pensijas kapitālu un tādējādi palielinātu slogu gan nākotnes nodokļu maksātājiem, gan sociālajai aizsardzībai. Racionālāka izvēle ir stiprināt iemaksas visos pensiju līmeņos, pieļaujot tikai šauri mērķētus izņēmumus (piemēram, kritiskas slimības gadījumā), nevis vispārēju līdzekļu izņemšanu.

Valdībā ir iesniegts likumprojekts par pašvaldību finanšu izlīdzināšanas (PFI) sistēmas pilnveidi¹⁸, kura mērķis ir samazināt pašvaldību ieņēmumu atšķirības un nodrošināt līdzsvarotāku finansējumu autonomo funkciju veikšanai, vienlaikus veicinot pašvaldību iniciatīvu un fiskālo patstāvību. Jaunais modelis paredz vairākas strukturālas izmaiņas – nekustamā īpašuma nodokļa pilnīgu atstāšanu pašvaldību rīcībā, izmaiņas iedzīvotāju ienākuma nodokļa sadales kārtībā, kā arī finansējuma sadali, balstot to uz tā sauktajām izlīdzināmajām vienībām, kas atspoguļo pašvaldību pakalpojumu slodzi (iedzīvotāju struktūru, skolēnu skaitu, seniorus un teritorijas platību). Sistēmā paredzēts arī papildu valsts budžeta atbalsts pašvaldībām ar zemāku ieņēmumu līmeni. Padomes vērtējumā jaunais modelis var uzlabot finansējuma sadales precizitāti un administratīvo skaidrību. Tomēr tā spēja mazināt reģionālās attīstības atšķirības būs ierobežota, jo Latvijas ekonomiskā telpa saglabājas izteikti monocentriska. Nodokļu potenciāls koncentrējas Rīgā un tās funkcionālajā zonā, turklāt pastāv arī demogrāfiskas un ekonomiskas strukturālās atšķirības starp centru un perifēriju, kuras pats izlīdzināšanas mehānisms pilnībā novērst nevar.

Augstākās tiesas Senāta 2025. gada spriedums lietā SKA-170/2025¹⁹, kas saistīts ar Konkurences padomes lēmumu par būvniecības nozares uzņēmumu aizliegtu vienošanos publiskajos un privātajos iepirkumos, aktualizē jautājumu par karteļu apkarošanas institucionālo un regulatīvo ietvaru Latvijā. Senāts atzina, ka konkrētajā lietā karteļa pierādīšanā tika izmantota operatīvās darbības rezultātā iegūta informācija, kuru konkurences lietās izmantot nav pieļaujams, un tādēļ lieta nodota jaunai izskatīšanai. No ekonomiskās politikas skatpunkta šāds lēmums pievērš uzmanību tam, ka konkurences pārkāpumu izmeklēšanas un pierādīšanas mehānismu efektivitāte var tieši ietekmēt karteļu atklāšanas risku un līdz ar to arī konkurences intensitāti tirgū. Situācijās, kur tirgus struktūra jau raksturojas ar ierobežotu konkurenci, vājāki karteļu ierobežošanas instrumenti var radīt labvēlīgāku vidi aizliegtām vienošanām. Tas savukārt var negatīvi ietekmēt cenu dinamiku, palielināt publisko iepirkumu izmaksas un veicināt kopējā inflācijas līmeņa pieaugumu tautsaimniecībā, rezultātā nodarot kaitējumu sabiedrības interesēm.

Padome vērs uzmanību, ka pēdējā laikā sabiedrības un likumdevēju uzmanības centrā nonākušie karteļu juridiskās regulācijas jautājumi var radīt potenciālu makroekonomisko ietekmi. FDP jau Uzraudzības starpziņojumā par Latvijas Stabilitātes programmu 2023.–2026.

¹⁸ Likumprojekts [26-TA-462] [Pašvaldību finanšu izlīdzināšanas likums](#)

¹⁹ Operatīvās darbības rezultātā iegūto informāciju nevar izmantot karteļa lietā [Jaunumi](#)

gadam²⁰, atsaucoties uz Latvijas bankas analīzi^{21,22}, norādīja, ka ap 30% inflācijas pieauguma ir tā dēvētā inflācijas alkatības (*greedflation*) komponente, proti, inflācijas pieaugums, kas nav skaidrojams ar objektīviem faktoriem un ko padara iespējamu zems konkurences līmenis tirgū. Arī turpmākajos ziņojumos Padome ir vairākkārt uzsvērusi nepietiekamo konkurences līmeni tautsaimniecībai būtiskos sektoros. Strikta vēršanās pret kartelju darbību ir viens no konkurenci pilnveidojošiem un uzlabojošiem faktoriem.

Saistībā ar strauju militārā konflikta attīstību Tuvo austrumu reģionā pieaug riski energoresursu cenu kāpuma dēļ. Situācijai attīstoties, pasaules biržas ļoti strauji reaģējušas, izraisot strauju naftas un gāzes cenu pieaugumu. Vienlaikus Eiropas dabasgāzes cenas (TTF) pēdējās dienās ir strauji pieaugušas līdz aptuveni 55 EUR/MWh, gada griezumā pieaugums ir par 34%²³. Kā uzsver *The Guardian*²⁴ analīze, ģeopolitiskie riski šobrīd ir cieši saistīti ar iespējamu "gāzes šoka" scenāriju, piemēram, Kataras sašķidrinātās gāzes piegāžu traucējumu gadījumā caur Hormuza šaurumu, kas primāri ietekmētu Eiropas un Āzijas ekonomikas. Marta pirmajās dienās pēc Irānas uzbrukumiem reģiona enerģētikas infrastruktūrai *QatarEnergy* apturēja sašķidrinātās gāzes ražošanu reģionā izvietotās rūpnīcās²⁵. Apmēram 20% pasaules sašķidrinātās gāzes nāk no Persijas līča valstīm, tādēļ nenoteiktība, militārais apdraudējums reģionā un kuģošanas apdraudējums Hormuza šaurumā ir globāls drauds energoresursu cenu stabilitātei.

Latvijas gāzes krātuve pašlaik pilnībā nodrošina Latvijas patērētāju pieprasījumu, un aukstākie ziemas mēneši ir aiz muguras, tomēr tuvojas jauna dabas gāzes iesūkšanās sezona. Ja nenoteiktība un augsts cenu līmenis saglabātos ilgāk, Latvijai gāzes uzpilde notiktu par augstāku cenu nekā iepriekšējā gadā, palielinot importu un riskus saistībā ar inflācijas pieaugumu. Pašlaik situācija attīstās tik strauji, ka drīzāk var runāt par augstiem riskiem un nenoteiktību nekā par tiešu ietekmi uz dzīves dārdzību. Nozares ekspertu vērtējumā ietekme nebūs tūlītēja²⁶, taču otrajā gada pusē tā var kļūt jūtama.

Fiskālās politikas jomā tas varētu atjaunot spiedienu uz valdību ieviest mērķētus atbalsta pasākumus mājāsaimniecībām vai energoietilpīgiem uzņēmumiem, kas savukārt ietekmētu budžeta bilanci. Tomēr pašreizējais cenu līmenis joprojām ir ievērojami zemāks nekā 2022. gada enerģētikas krīzes maksimumā, un situācija šobrīd drīzāk raksturojama kā paaugstināta tirgus spriedze, nevis sistēmiska krīze.

²⁰ FDP | Uzraudzības starpziņojums par Latvijas Stabilitātes programmu 2023.-2026. gadiem, 48 paragrāfs

²¹ Makroekonomika | Pašreizējā inflācija atšķiras no tās, ko piedzīvojam pirms finanšu krīzes

²² Makroekonomika | Kāpēc inflācija Latvijā ir divreiz lielāka nekā eiro zonā?

²³ Trading Economics | EU Natural Gas Price Historical Data

²⁴ The Guardian | A gas shock – not an oil shock – from the Iran war looks more threatening

²⁵ CNBC | Iran strikes halt Qatar LNG output, shaking global energy markets

²⁶ LSM | Piegādātāji: Gāzes cenas mājāsaimniecībām Latvijā var pieaugt sezonas beigās vai rudenī

2. Makroekonomiskās vides novērtējums

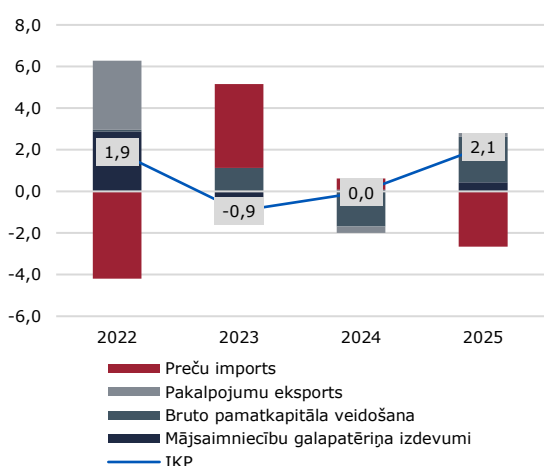
IKP attīstība Latvijā un ārējos tirgos

Saskaņā ar CSP datiem²⁷ IKP 2025. gadā, 2020. gada salīdzināmajās cenās, pieauga par 2,1% salīdzinājumā ar 2024. gadu. IKP izaugsme galvenokārt balstījās investīciju pieaugumā, lielākoties pateicoties būtiskai ES fondu ieplūdei ekonomikā. Investīcijas pieauga par 9,8% un sniedza apjomīgāko pozitīvo devumu IKP izaugsmē. Pozitīvu, lai gan nelielu, ieguldījumu reālajā izaugsmē sniedza arī mājsaimniecību patēriņš, kas pieauga par 0,8%, kā arī preču un pakalpojumu eksports, kas palielinājās par 1%. Vienlaikus preču un pakalpojumu imports pieauga straujāk, par 4,9%, veidojot ierobežojošu ietekmi uz IKP pieaugumu.

2025. gada izaugsme nozaru griezumā pēc pievienotās vērtības, lielā mērā balstījās uz būvniecības un apstrādes rūpniecības aktivitātes pieaugumu, kamēr atsevišķas ārējai videi jutīgas nozares saglabājās vājākā pozīcijā. Spēcīgākie pievienotās vērtības pieaugumi vērojami būvniecībā, kur reģistrēts straujš kāpums (+9,0%), kā arī no apstrādes rūpniecībā (+4,7%) un informācijas un komunikācijas pakalpojumiem (+4,9%). Pozitīva dinamika bija vērojama arī profesionālajos un tehniskajos pakalposumos, kā arī izmitināšanas un ēdināšanas nozarē. Vienlaikus izaugsmi ierobežoja kritums lauksaimniecībā (-3,2%), ko ietekmēja samazinājums mežsaimniecības (-6,5%) un zivsaimniecības (-5,3%) nozarēs, kamēr lauksaimniecība saglabāja pieaugumu (+2,9%). Samazinājumi vērojami arī transporta un uzglabāšanas nozarē, ko turpina ietekmēt gan ģeopolitiskā situācija, gan ārējā pieprasījuma mazināšanās. Neliels samazinājums vērojams arī finanšu un apdrošināšanas nozarē (-0,7%) un izglītības nozarē (-0,5%).

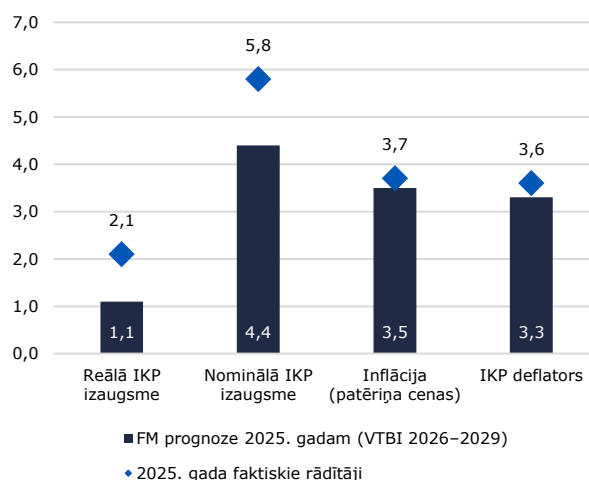
Salīdzinot 2025. gada faktiskos rādītājus ar Finanšu ministrijas prognozi (VTBI 2026–2029), redzams, ka reālā IKP izaugsme bijusi straujāka, nekā iepriekš paredzēts 2025. gada jūnijā, (+2,1%) pret prognozēto (+1,1%). Nominālā IKP izaugsme 2025. gadā sasniedza 5,8%, pārsniedzot prognozētos 4,4%. Patēriņa cenu inflācija 2025. gadā bija 3,7%, nedaudz virs prognozētiem 3,5%, savukārt IKP deflators pieauga par 3,6% (prognoze 3,3%).

2.1. att. Reālā IKP izmaiņas % un devumi pa izlietojuma komponentēm

Avots: CSP

2.2. att. 2025. gada makroekonomiskie rādītāji – faktiskā izpilde salīdzinājumā ar FM prognozi

Avots: CSP un FM

²⁷ Oficiālās statistikas portāls | IKP 2025. gadā palielinājies par 2,1%

Ņemot vērā datus par 2025. gadu, Latvijas nozīmīgākajās tirdzniecības partnervalstīs izaugsme kopumā bija zema līdz mērena. Lietuvā IKP pieauga par 2,9%, Zviedrijā – par 1,5%, Igaunijā – par 0,6%, savukārt Vācijā izaugsme bija minimāla – 0,2%. Tas nozīmē, ka ārējā pieprasījuma vide 2025. gadā kopumā bija vāja, īpaši Vācijā un Igaunijā, kur ekonomiskā aktivitāte saglabājās tuvu stagnācijai. Arī Lietuvas un Zviedrijas rādītāji, lai gan augstāki, nav vērtējami kā strauji.

Arī skatoties uz nākotnes gaidām – sentimenta un nodarbinātības gaidu rādītāji liecina, ka, neraugoties uz pozitīvu IKP dinamiku daļā partnervalstu, uzņēmēju un patērētāju pārliecība 2025. gada nogalē un 2026. gada sākumā vēl nav pilnībā nostiprinājusies, kas var ierobežot turpmāku ārējā pieprasījuma pieaugumu.

Ekonomikas sentimenta indikators (ESI)²⁸ Vācijā saglabājās zems – ap 90–93 punktiem 2025. gada decembrī un 2026. gada janvārī–februārī, kas ir zem ilgtermiņa vidējā līmeņa (100). Igaunijā ESI pakāpeniski pieauga līdz aptuveni 94 punktiem šī gada sākumā, tomēr joprojām nepārsniedza 100 punktu robežu. Lietuvā noskaņojums bija relatīvi labāks – gada nogalē ESI pārsniedza 100 punktus, bet šī gada sākumā atkal nedaudz samazinājās. Zviedrijā gada beigās ESI pārsniedza 100 punktus, bet 2026. gada februārī atkal tuvojās 100 punktiem.

Nodarbinātības gaidu indikators (EEI) šajā periodā kopumā bija stabilāks nekā kopējais sentiments. Vācijā tas saglabājās nedaudz zem 100 punktiem, atspoguļojot piesardzību darba tirgū. Lietuvā un Zviedrijā nodarbinātības gaidas bija salīdzinoši noturīgākas un atsevišķos mēnešos pārsniedza 100 punktus, savukārt Igaunijā tās pakāpeniski uzlabojās, bet saglabājās zem 100.

Kreditēšana

2025. gadā ekonomikas aktivitātes atjaunošanos būtiski atbalstīja kreditēšanas pieaugums. Uzņēmumu un mājsaimniecību kreditēšana palielinās kopš 2024. gada beigām, un 2025. gada nogalē kredītportfeļa gada kāpums sasniedza 21,6% uzņēmumiem un 11,6% mājsaimniecībām. Kreditēšanas dinamiku veicināja procentu likmju samazināšanās un kredītu izsniegšanas nosacījumu atvieglošana.

No jauna izsniegtie kredīti mājsaimniecībām 2025. gadā pieauga par 49,8%, strauji pieaugusi gan hipotekārā kreditēšana, gan pārējie kredīti mājsaimniecībām. Arī uzņēmumu kreditēšanā pieaugums no jauna izsniegtiem kredītiem ir 60,7%. Uzņēmumu kreditēšana nav koncentrēta vienā nozarē, kas norāda uz plašāku investīciju aktivitātes kāpumu, tostarp tehnoloģiju jomā.

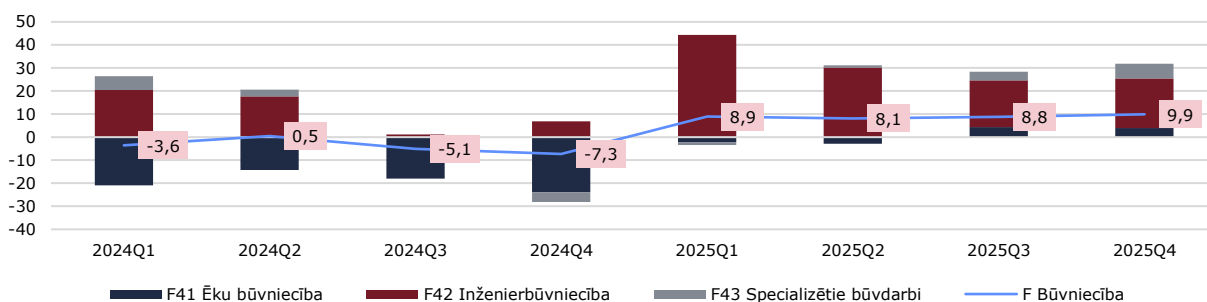
Ražošana un būvniecība

2025.gadā rūpniecība pēc iepriekšējā perioda svārstībām pakāpeniski nostiprinājās. Gada nogalē dinamika kļuva pārliecinošāka – ceturtajā ceturksnī izlaide bija par 5,6% augstāka nekā pirms gada, un kopumā gadā nozares izaugsme sasniedza 4,0%. Attīstību virzīja apstrādes rūpniecība (+5,5% gadā; +6,4% ceturtajā ceturksnī). Elektroenerģijas un gāzes apgāde gada griezumā samazinājās par 3%, bet 4.ceturksnī bija pieaugums par 6,8%. Ieguves rūpniecībā saglabājās izteikts kritums (–15,4% gadā un –20% gada noslēdzošajā ceturksnī). No apstrādes rūpniecības nozarēm 2025. gadā, salīdzinot ar 2024. gadu, īpaši izcēlās būvmateriālu ražošana (+13,6%), pārtikas rūpniecība (+9,6%), gumijas un plastmasas izstrādājumi (+8,0%) un kokrūpniecība (+6,3%).

²⁸ ESI un EEI pārstatks Eurostat [[ba2eeabd-cc23-4777-ba3b-d637822d9db2](https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&code=ba2eeabd-cc23-4777-ba3b-d637822d9db2) en]

Par būtisku izaugsmes balstu 2025. gadā kļuva arī būvniecība. Nozares produkcija gada laikā pieauga par 9%, bet ceturtajā ceturksnī – par 9,9%, salīdzinot ar attiecīgo periodu gadu iepriekš. Izšķirošo lomu spēlēja inženierbūvniecība, kur apjoms palielinājās par 29,1%, būtiski palielinot nozares kopējo kapacitātes noslodzi. Ēku būvniecībā izaugsme bija minimāla (+0,9% gadā), savukārt specializētajos būvdarbos – mērena (+2,5%), lai gan gada noslēgumā šajā segmentā bija vērojams straujāks kāpums (+6,3%). Tādējādi pašlaik ir vērojama nozares kapacitātes noslodze publiskā sektora būvniecības projektos. Sagaidāms, ka, mazinoties ES fondu plūsmai un saglabājoties aktīvai hipotekārai kreditēšanai, var sagaidīt atjaunošanos ēku un mājokļu būvniecībā.

2.3. att. Būvniecības produkcijas dinamika un struktūra pa apakšnozarēm

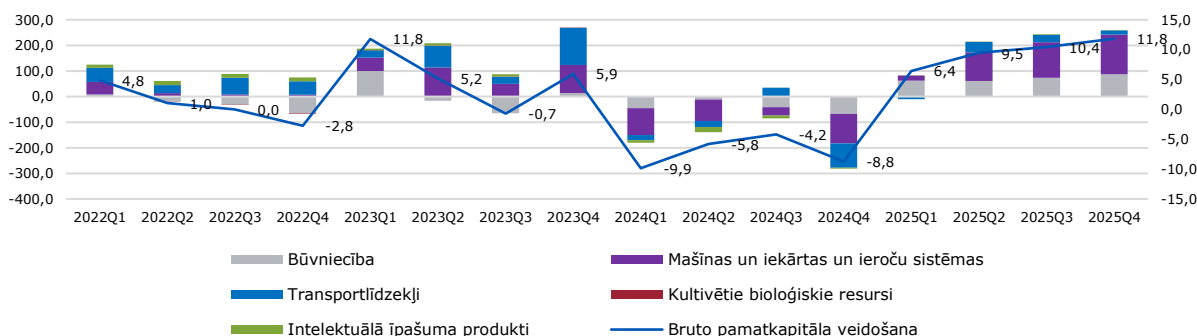

Avots: CSP

Investīcijas

2025. gadā investīcijas palielinājās par 9,8%, kļūstot par vienu no galvenajiem ekonomikas izaugsmes virzītājiem. Kopumā investīciju struktūra liecina par gan publiskā, gan privātā sektora aktivitātes pieaugumu, vienlaikus norādot uz ciklisku un daļēji ES fondu finansētu ieguldījumu raksturu. No struktūras viedokļa lielākais devums bija ieguldījumiem mašīnās un iekārtās, tostarp ieroču sistēmās, kas atspoguļo gan uzņēmumu tehnoloģisko atjaunošanos, gaidot nākošo izaugsmes ciklu, gan pieaugošos aizsardzības izdevumus. Nozīmīga loma bija arī būvniecības investīcijām, īpaši inženierbūvniecībā, kas korelē ar iepriekš novēroto nozares straujo izaugsmi. Gada sākumā redzams izteiktāks ieguldījumu kāpums transportlīdzekļos, īpaši gada otrajā ceturksnī, savukārt turpmākajos ceturkšņos šādu ieguldījumu temps mazinājās.

2.4. att. Bruto pamatkapitāla veidošanas dinamika un struktūra pa aktīvu veidiem

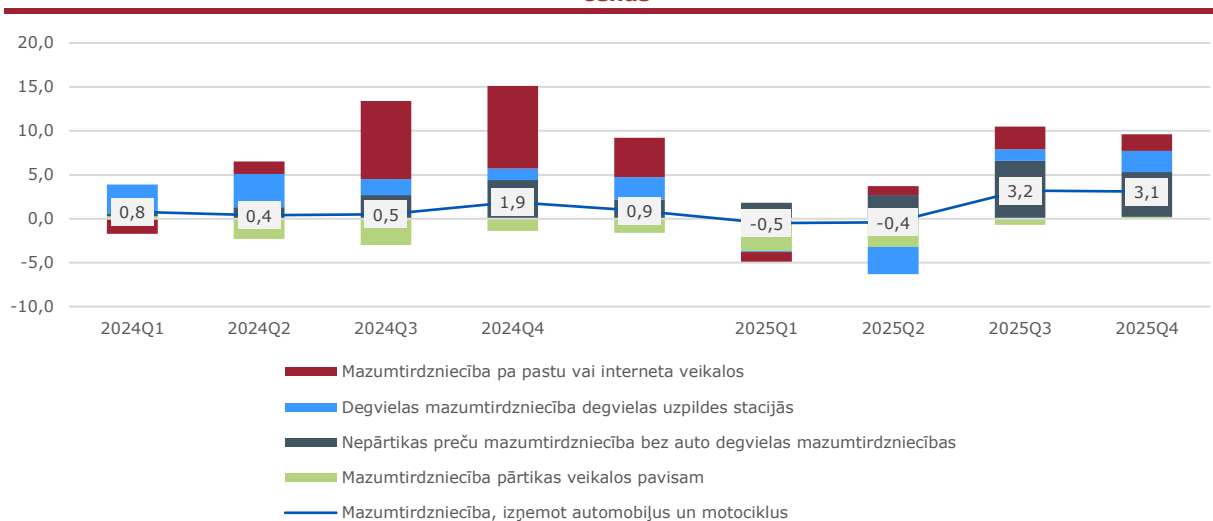
Avots: CSP

Mazumtirdzniecība un patērētāju noskaņojums

CSP sezonāli nekorģētie dati liecina, ka 2025. gada ceturtajā ceturksnī mazumtirdzniecības apgrozījums pieauga par 3,1%. Vidēji 2025. gadā apgrozījums palielinājās par 1,4%, liecinot par ļoti mērenu mājsaimniecību patēriņu. Mazumtirdzniecība pārtikas veikalos samazinājās par 1,9%, ko varēja ietekmēt gan patērētāju piesardzība saistībā ar pārtikas produktu inflāciju, gan arī patēriņa paradumu maiņa. Tomēr par 4,1% pieaudzis nepārtikas preču tirdzniecības apgrozījums, par 1,1% audzis arī apgrozījums tirdzniecībā pa pastu vai interneta veikalos, un par 0,1% audzis apgrozījums degvielas mazumtirdzniecībā.

Jau šī gada janvārī, salīdzinot ar 2025. gada janvārī, mazumtirdzniecības apgrozījuma rādītāji uzlabojās, pieaugot par 6,1%, liecina CSP kalendāri koriģētie dati salīdzināmajās cenās. Tomēr pārtikas preču mazumtirdzniecība samazinājās par 1,7%. Tajā pat laikā nepārtikas preču mazumtirdzniecības apgrozījums, neieskaitot autodegvielas mazumtirdzniecību, palielinājās par 9,5%, savukārt autodegvielas mazumtirdzniecības apgrozījums pieauga par 11,4%.

2.5. att. Mazumtirdzniecības uzņēmumu kopējā apgrozījuma pārmaiņas procentos salīdzināmajās cenās

Avots: CSP

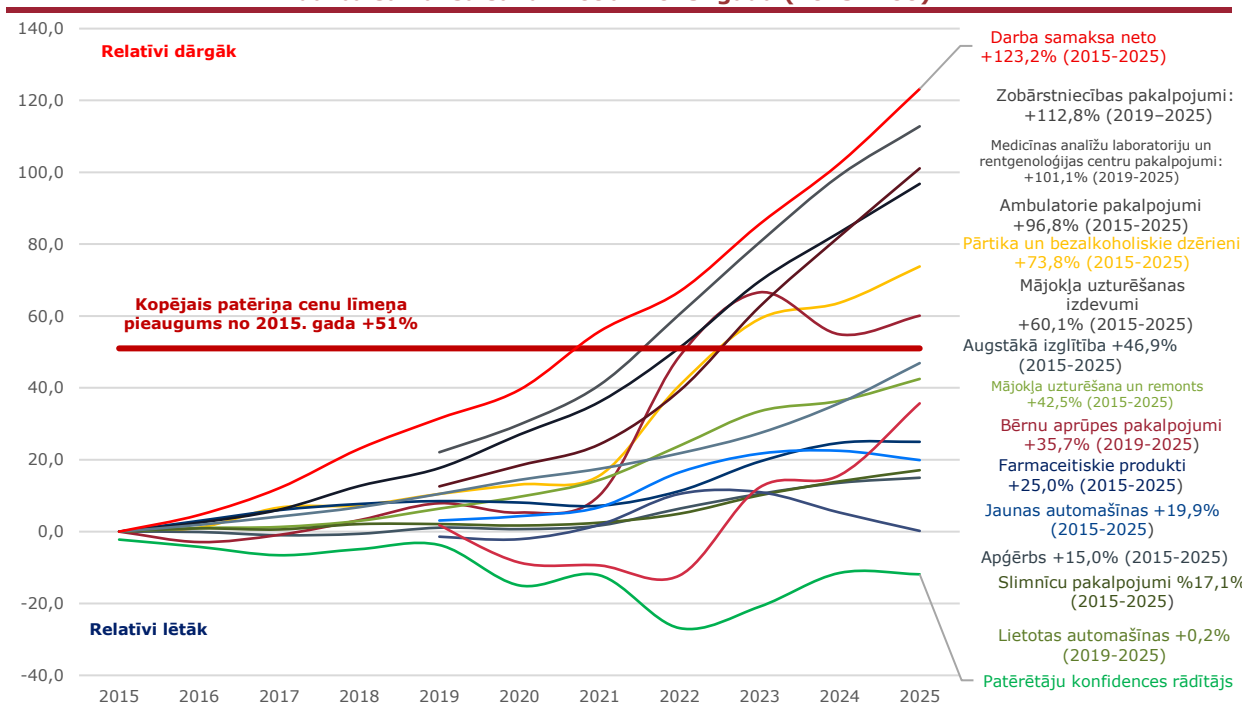
Patērētāju noskaņojums Latvijā ir ļoti nenoturīgs un ilgstoši negatīvs, kopumā var runāt par mazāk pesimistisku un vairāk pesimistisku noskaņojumu, nekā par optimismu. Janvārī patērētāju noskaņojums samazinājās līdz (-11,3), bet februārī pakāpās līdz (-10,1) punktiem.

Inflācija

2025. gadā inflācija sasniedza 3,7%. Galvenie cenu kāpuma virzītāji bija pārtika un bezalkoholiskie dzērieni (+6,2%) un pakalpojumi (+5,8%), īpaši izglītības pakalpojumi (+10%). Janvārī inflācija palēninājās mērenāk līdz 2,9%. Pakalpojumu cenu kāpums sabremzējās līdz 5,1%, savukārt pārtikas cenu pieaugums – līdz 3,9%. Tomēr komunālo pakalpojumu cenas janvārī pieauga par 6%, kamēr ar transportu saistītās izmaksas samazinājās par 2,2%, mazinot kopējo inflācijas spiedienu.

Raksturojot patērētāju noskaņojumu inflācijas kontekstā var teikt, ka ilgtermiņa novērojumi liecina, ka neto mēneša darba samaksa 2025. gadā, salīdzinot ar 2015. gadu, ir pieaugusi par 123,2%, un neto algu pieaugums ir pārsniedzis kopējā patēriņa cenu līmeņa kāpumu. Vienlaikus atsevišķos sadzīvē būtisku preču un pakalpojumu segmentos – tostarp zobārstniecībā, pārtikā, medicīniskajos izmeklējumos un ambulatorajos veselības aprūpes pakalpojumos, cenu pieaugums bijis ievērojami straujāks par vidējo.

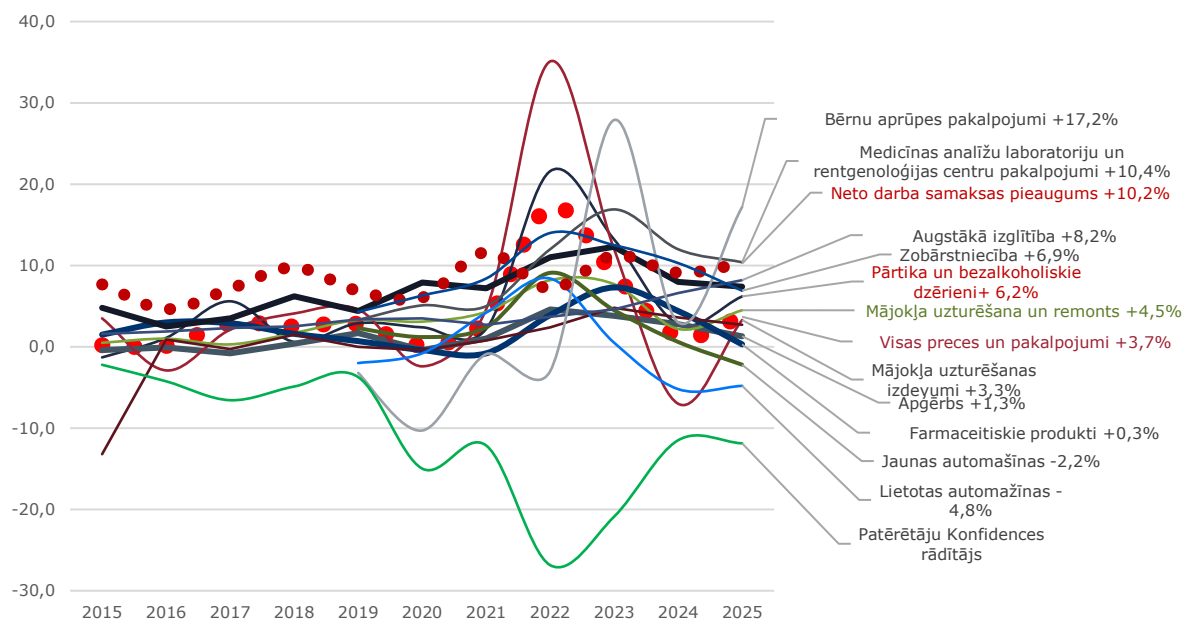
2.6. att. Inflācijas un atsevišķu patēriņa cenu grupu dinamika, patērētāju noskaņojums un neto darba samaksa salīdzinot ar 2015. gadu (2015=100).

Avots: CSP

Lai gan vidējās neto darba samaksas pieaugums un mājsaimniecību patēriņa izdevumu dinamika liecina, ka ilgtermiņā ienākumu kāpums ir kompensējis kopējo patēriņa cenu līmeņa pieaugumu, šie agregētie rādītāji neatspoguļo dzīves dārdzības ietekmi īstermiņā.

2.7. att. Inflācijas un atsevišķu patēriņa cenu grupu dinamika, patērētāju noskaņojums un neto darba samaksa gads pret gadu.

Avots: CSP

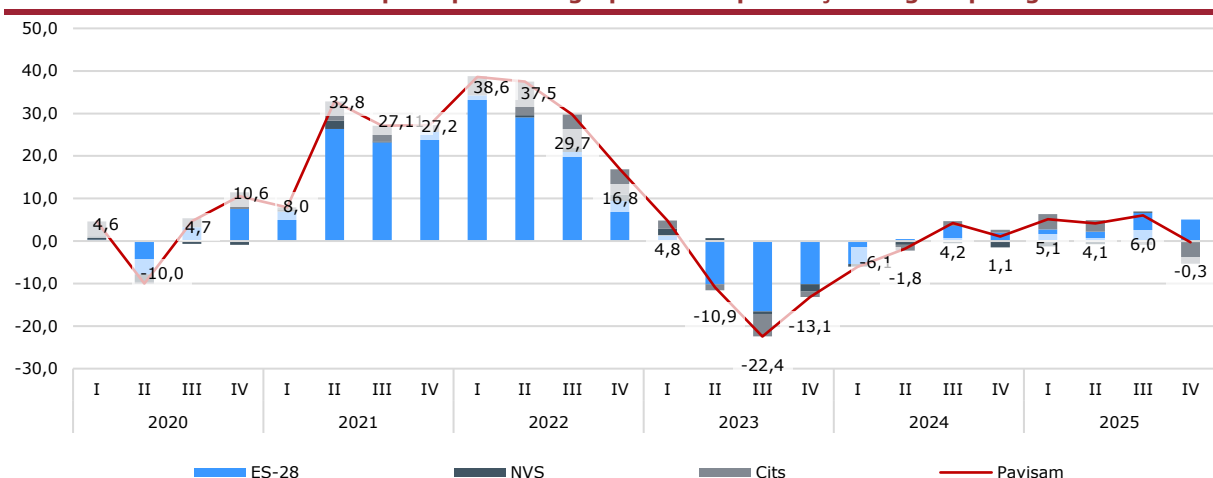
Pamatvajadzību preču un pakalpojumu – īpaši mājokļa, pārtikas un veselības aprūpes cenu straujais kāpums, no kura mājsaimniecības nevar izvairīties, būtiski ietekmē patērētāju uzvedību un noskaņojumu, ko apliecina pastāvīgi zems patērētāju konfidences līmenis, kas ir īpaši pasliktinājies kopš 2020. gada.

Patēriņa cenu pieaugums gadu pret gadu visām precēm un pakalpojumiem kopumā bija 3,7%. Vienlaikus virs šī rādītāja atradās virkne mājsaimniecībām būtisku preču un pakalpojumu, tostarp mājokļa uzturēšana un remonts (+4,5%), pārtika un bezalkoholiskie dzērieni (+6,2%), zobārstniecības pakalpojumi (+6,9%), augstākā izglītība (+8,2%), medicīnas analīžu un diagnostikas pakalpojumi (+10,4%) un bērnu aprūpes pakalpojumi (+17,2%). Kas daļēji izskaidro patērētāju konfidences zemos rādītājus, neskatoties uz to, ka neto darba samaksa pieauga par 10,2% jeb vairāk nekā 2 reizes straujāk nekā inflācija.

Preču un pakalpojumu eksports

Preču eksporta dinamika bija nevienmērīga. Pirmajos trīs ceturkšņos pieaugums svārstījās no 4,1% līdz 6%, taču ceturtajā ceturksnī reģistrēts samazinājums par 0,3%, daļēji atspoguļojot ārējā pieprasījuma vājināšanos un arī ASV tarifu ietekmi.

2.8. att. Preču eksports pa valstu grupām un tā pārmaiņas % gads pret gadu

Avots: CSP

Kopumā 2025. gadā preču eksports pieauga par 3,7%. Preču eksportā galvenais balsts bija Eiropas Savienības tirgus (+5,6%), kamēr eksports uz Citām valstīm palielinājās minimāli (+0,4%) un uz NVS valstīm samazinājās par 6,6%.

Svarīgākās preces Latvijas eksportā, saskaņā ar CSP datiem, pērn bija koks, koka izstrādājumi (15,3% no eksporta kopapjoma), elektroierīces un elektroiekārtas (10,2%). Koksne un koka izstrādājumi visvairāk tika eksportēti uz Apvienoto Karalisti (24,8%), Zviedriju (9,3%) un Lietuvu (7%), savukārt elektroierīces un elektroiekārtas – uz Lietuvu (25,2%), Igauniju (11,1%) un Franciju (8%).

Pakalpojumu eksports 2025. gadā pieauga par 5,8%. Lielākie pieaugumi (virs 15%) bija telekomunikāciju un IT pakalpojumu eksportā. Par 8,5% pieauga būvniecības pakalpojumu eksports, bet ceļojumu (braucienu) pakalpojumu eksports palielinājās par 9,9%. Vienaļikus transporta pakalpojumu eksports samazinājās par 5,6%, bet finanšu pakalpojumu eksports – par 5,1%.

Darba samaksa

2025. gadā darba samaksas pieaugums Latvijā saglabājās salīdzinoši straujš, lai gan tā temps bija nedaudz mērenāks nekā iepriekšējos gados. Saskaņā ar CSP datiem mēneša vidējā bruto darba samaksa tautsaimniecībā sasniedza 1 815 eiro, pieaugot par 7,7% salīdzinājumā ar 2024. gadu. Līdzīga dinamika vērojama arī darba samaksas mediānā, kas 2025. gadā sasniedza 1 462 eiro. Neto darba samaksa tajā pašā laikā palielinājās līdz 1 346 eiro, gada laikā pieaugot par 10,2%. Straujāks neto darba samaksas pieaugums atspoguļo nodokļu reformas ietekmi, kā rezultātā iedzīvotāju ienākumi, kas paliek "uz rokas" ir pieauguši.

Darba samaksas kāpums bija vērojams gan privātajā, gan sabiedriskajā sektorā. Sabiedriskajā sektorā mēneša vidējā bruto darba samaksa 2025. gadā sasniedza 1 863 eiro, pieaugot par 7,0 % gada laikā, savukārt privātajā sektorā tā pieauga līdz 1 800 eiro jeb par 8,1%. Tādējādi ir vērojama pakāpeniska darba samaksas dinamikas izlīdzināšanās pēc iepriekš novērotā ļoti straujā darba samaksas pieauguma tempa sabiedriskajā sektorā, arī plaša starp darba samaksu eiro sākusī samazināties un vidēji nodarbinātais sabiedriskajā sektorā saņem par 63 eiro lielāku darba samaksu nekā privātajā.

Vienlaikus darba ražīguma pieaugums Latvijā 2025. gadā saglabājās mērenāks nekā darba samaksas dinamika. Eurostat dati rāda, ka darba ražīgums uz vienu nodarbināto pieauga par 5,5%, savukārt uz vienu nostrādāto stundu par 4,7%. Turklāt vērojams darba ražīguma pieauguma tempa samazinājums, salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem. Tādējādi darbaspēka izmaksu kāpums ir straujāks nekā ekonomikas radītās pievienotās vērtības pieaugums. Tas turpina palielināt izmaksu spiedienu uzņēmumos un ietekmēt konkurētspēju.

Darba tirgus

Aizvadītajā gadā Latvijas darba tirgus saglabājās stabils, ar mērenām izmaiņām nodarbinātības un bezdarba rādītājos. Darbaspēka pieprasījums joprojām ir augsts, neskatoties uz ļoti mēreno ekonomikas aktivitāti. Nodarbinātības līmenis iedzīvotājiem vecumā no 15 līdz 74 gadiem sasniedza 64,5%, kas ir par 0,5 procentpunktiem vairāk nekā 2024. gadā. Kopumā Latvijā bija nodarbināti 883,1 tūkstoši iedzīvotāju, salīdzinot ar 2024. gadu to skaits pieauga par 5,6 tūkstošiem.

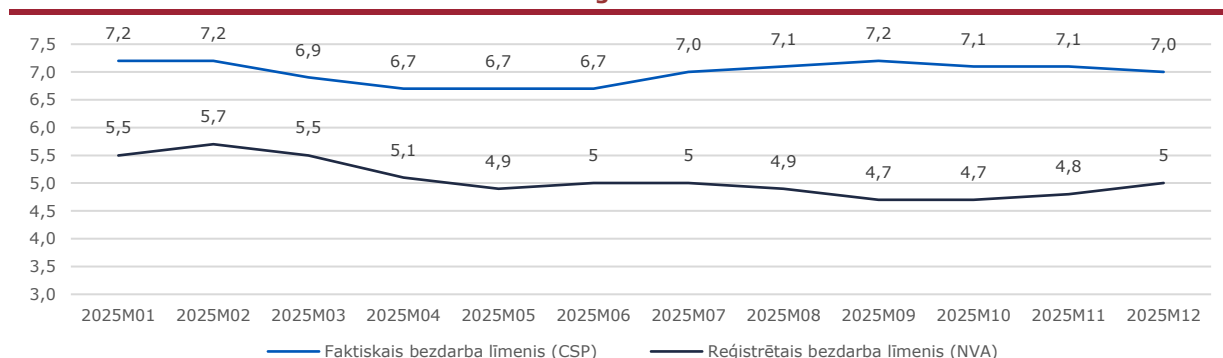
Ekonomiski neaktīvi (nenodarbināti un darbu nemeklējoši) bija 30,7% iedzīvotāju jeb 420,1 tūkstotis iedzīvotāju vecumā no 15 līdz 74 gadiem. To skaitā liels īpatsvars (162,6 tūkstoši jeb 38,7%) bija vecuma grupā no 65 līdz 74 gadiem. Šis vecums būtiski pārsniedz Latvijai raksturīgo veselīgo mūža gadu skaitu, kas saskaņā ar Eurostat datiem 2023. gadā bija 52,7 gadi (zemākais rādītājs ES). Kopumā, salīdzinot ar 2024. gadu, ekonomiski neaktīvo iedzīvotāju skaits ir samazinājies par 9,2 tūkstošiem jeb 2,1%.

Vienlaikus pieauga arī jauniešu nodarbinātība 15–24 gadu vecuma grupā nodarbinātības līmenis sasniedza 30,8%, kas ir par 0,9 procentpunktiem vairāk nekā gadu iepriekš. Neliels pieaugums vērojams arī blakusdarbā nodarbināto skaitā – 2025. gadā 45,5 tūkstoši jeb 5,2% nodarbināto strādāja vairāk nekā vienā darbavietā.

CSP darbaspēka apsekojuma dati rāda, ka 2025. gadā bezdarba līmenis Latvijā saglabājās nemainīgs – 6,9%. Kopumā bez darba bija 65,8 tūkstoši iedzīvotāju vecumā no 15 līdz 74 gadiem. Bezdarba struktūrā pieauga arī ilgstošo bezdarbnieku īpatsvars – bez darba vismaz 12 mēnešus bija 22,1 tūkstotis cilvēku jeb 33,9% no visiem bezdarbniekiem²⁹.

Nedaudz atšķirīgu skatījumu uz bezdarba līmeni sniedz Nodarbinātības valsts aģentūras (NVA) reģistrētā bezdarba dati. 2025. gadā reģistrētā bezdarba līmenis gada laikā svārstījās robežās no 4,7% līdz 5,7%. Gada laikā samazinājās arī reģistrēto bezdarbnieku skaits – no 48,8 tūkstošiem gada sākumā līdz aptuveni 41 tūkstotim rudenī, bet gada beigās tas pieauga līdz 43,7 tūkstošiem.

2.9. att. Faktiskais un reģistrētais bezdarba līmenis %

Avots: CSP un NVA

²⁹ 2025. gadā nodarbinātības līmenis Latvijā bija 64,5% | Oficiālās statistikas portāls

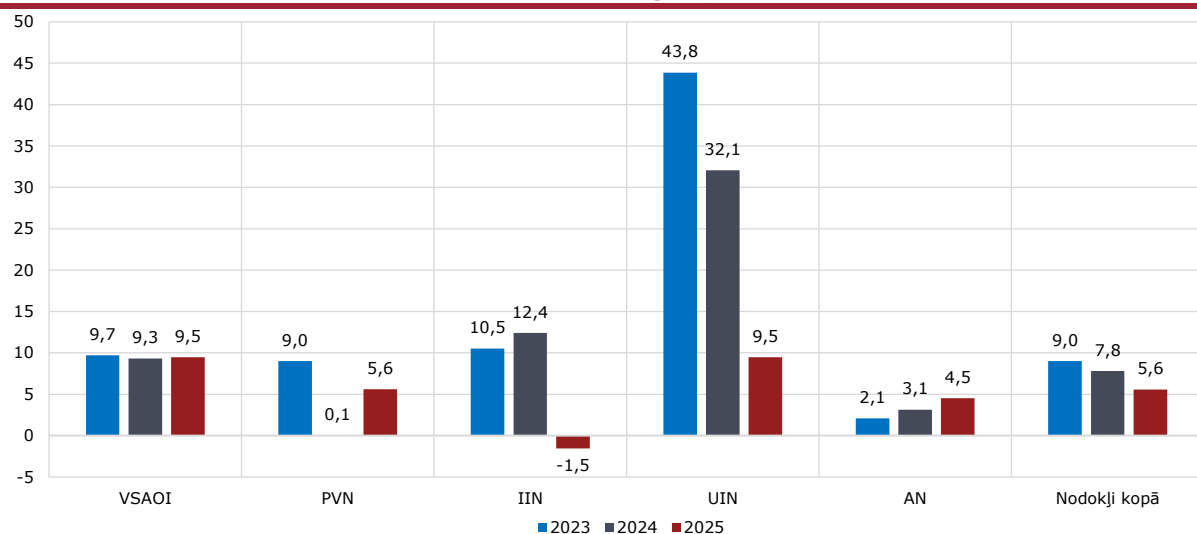
Jāņem vērā, ka CSP un NVA bezdarba rādītāji nav tieši salīdzināmi, jo tie tiek aprēķināti pēc atšķirīgas metodoloģijas. CSP aprēķinātais bezdarba līmenis balstās darbaspēka apsekojuma datos un atspoguļo darba meklētāju īpatsvaru ekonomiski aktīvo iedzīvotāju kopskaitā neatkarīgi no tā, vai persona ir reģistrējusies Nodarbinātības valsts aģentūrā. Savukārt reģistrētais bezdarba līmenis parāda tikai to bezdarbnieku īpatsvaru, kuri ir reģistrējušies NVA un ieguvuši bezdarbnieka statusu. Tādēļ reģistrētais bezdarbs parasti ir zemāks nekā CSP aprēķinātais faktiskais bezdarba līmenis.

3. Ieņēmumi un izdevumi

3.1. Nodokļu ieņēmumi

2025. gadā konsolidētā kopbudžeta nodokļu ieņēmumi pēc naudas plūsmas metodes³⁰ pieauga par 5,6% jeb 755,2 milj. eiro. 2024., 2023. un 2022. gadā bija vērojams straujāks nodokļu ieņēmumu pieaugums – attiecīgi 7,8%, 9,0% un 15,2%. Nodokļu ieņēmumu pieauguma tempa palēnināšanās pēdējos gados skaidrojama ar inflācijas līmeņa normalizēšanos pēc straujā kāpuma 2022. gadā, vājāku privāto patēriņu un kopumā lēnāku ekonomisko izaugsmi.

3.1.1. att. Konsolidētā kopbudžeta nodokļu ieņēmumu pieauguma temps pa nodokļu veidiem 2023., 2024. un 2025. gadā, %

Avots: Valsts kases dati, FDP aprēķini

VSAOI – valsts sociālās aizsardzības obligātās iemaksas; **PVN** – pievienotās vērtības nodoklis; **IIN** – iedzīvotāju ienākuma nodoklis; **UIN** – uzņēmuma ienākumu nodoklis; **AN** – akcīzes nodoklis.

*Neieskaitot iemaksas valsts fondēto pensiju shēmā.

Salīdzinot 2025. gadu ar 2024. gadu, straujākais nodokļu ieņēmumu pieaugums 2025. gadā bija vērojams VSAOI un UIN ieņēmumos, kur abu nodokļu ieņēmumi pieauga par 9,5%. PVN ieņēmumi pieauga par 5,6%, AN par 4,5%, savukārt IIN ieņēmumi samazinājās par 1,5%. 2025. gadā nodokļu ieņēmumus ietekmēja nodokļu politikas izmaiņas. IIN ieņēmumu samazinājumu ietekmēja fiksēta neapliekamā minimuma ieviešana un pensionāra neapliekamā minimuma paaugstināšana. Saistībā ar šīm izmaiņām veidojās arī atgriezeniskais efekts, kas pozitīvi ietekmēja PVN ieņēmumus. Nodokļu reformas kompensējošie pasākumi, piemēram, akcīzes nodokļa likmju paaugstināšana vairākām produktu grupām, uzlaboja AN un attiecīgi arī PVN ieņēmumu pieaugumu.

Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2025. gadam un budžeta ietvaru 2025., 2026. un 2027. gadam" konsolidētā kopbudžeta nodokļu ieņēmumi 2025. gadā tika plānoti 14 552,7 miljonu eiro apmērā³¹. Faktiskie nodokļu ieņēmumi 2025. gadā bija par 1,3% jeb 183,3 milj. eiro mazāki nekā plānots³². Jāatzīmē, ka FDP 2024. gada rudens Uzraudzības ziņojumā prognozēja zemākus nodokļu ieņēmumus 2025. gadam nekā Finanšu ministrija. Salīdzinājumā ar FDP prognozi, nodokļu ieņēmumu plāna neizpilde bija 0,4% jeb 60,2 milj. eiro. Nodokļu ieņēmumu plāns netika izpildīts galvenokārt vājāka

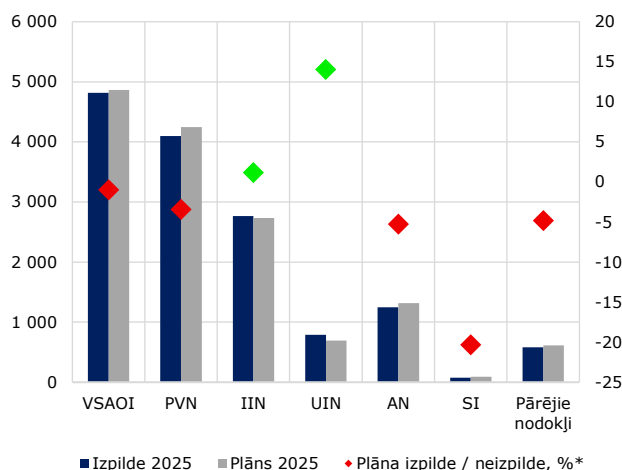
³⁰ Konsolidētā kopbudžeta nodokļu ieņēmumos pēc naudas plūsmas metodes ir iekļauts nesadalītais atlikums vienotajā nodokļu kontā.

³¹ Likuma "Par valsts budžetu 2025. gadam un budžeta ietvaru 2025., 2026. un 2027. gadam" paskaidrojumu I. nodaļa, 95. lpp.

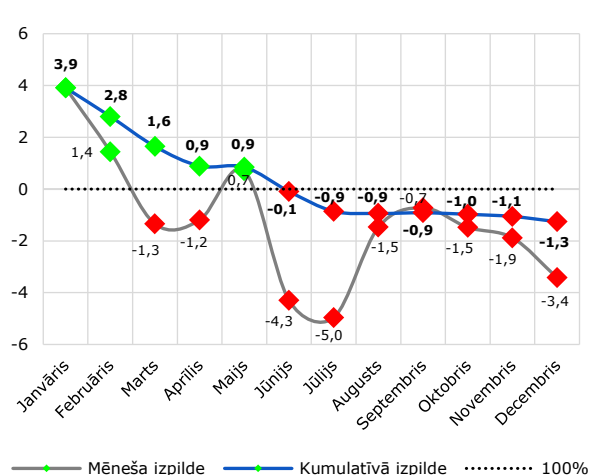
³² Konsolidētā kopbudžeta nodokļu ieņēmumi pēc uzkrāšanas metodes (netiek iekļauts nesadalītais atlikums vienotajā nodokļu kontā).

privātā patēriņa un lēnākas ekonomiskās izaugsmes dēļ. Kopumā nodokļu ieņēmumiem bija vērojams stabils pieaugums (5,6%), jo nodokļu ieņēmumi pieauga līdzīgā tempā kā nominālais IKP (5,8%).

3.1.2. att. Konsolidētā kopbudžeta faktiskie nodokļu ieņēmumi un plāns pa nodokļu veidiem 2025. gadā (milj. eiro; kreisā ass), un plāna izpilde (%; labā ass)

3.1.3. att. Konsolidētā kopbudžeta nodokļu ieņēmumu ikmēneša un kumulatīvā plāna izpildes dinamika 2025. gadā, %

Avots: Valsts kases un FM dati, FDP aprēķini

SI - Solidaritātes iemaksa.

Lielākajās nodokļu grupās plāns tika izpildīts tikai UIN un IIN, kur pārpilde attiecīgi veidoja 14,0% jeb 96,9 milj. eiro un 1,2% jeb 31,9 milj. eiro. UIN plāna pārpilde saistīta ar virsplāna UIN ieņēmumiem 2025. gada janvārī, uzņēmumiem sadalot peļņu 2024. gada beigās un izmaksājot dividendes fiziskām personām, jo no 2025. gada stājās spēkā IIN papildlikme 3% apmērā ienākumiem virs 200 000 eiro. Pēc Eiropas nacionālo un reģionālo kontu sistēmas (EKS) metodoloģijas šie ieņēmumi ir attiecināmi uz 2024. gadu, tāpēc tie uzlabo vispārējās valdības budžeta bilanci (VVBB) 2024. gadā, nevis 2025. gadā.

Ieņēmumi no solidaritātes iemaksām bija par 20,3% jeb 18,9 milj. eiro mazāki nekā plānots. AN ieņēmumu plāns netika izpildīts par 5,3% jeb 69,2 milj. eiro, un PVN ieņēmumu plāna neizpilde bija 3,4% jeb 145,8 milj. eiro. Patēriņa nodokļu – PVN un AN – plāna neizpildi ietekmēja privātā patēriņa lēnāka atjaunošanās, nekā varētu gaidīt, ņemot vērā pēdējos gados vērojamo dinamisko vidējās algas pieaugumu. Nodokļu ieņēmumu plāns 2025. gadam tika balstīts uz 1,8% privātā patēriņa pieauguma prognozi, bet faktiski privātais patēriņš pieauga tikai par 0,8%. Tomēr kopumā 2025. gadā situācija ar PVN un AN nodokļu ieņēmumiem uzlabojās. To pieauguma temps bija ievērojami straujāks – attiecīgi 5,6% un 4,5% – salīdzinājumā ar 2024. gadu, kad PVN ieņēmumi palielinājās vien par 0,1%, bet AN ieņēmumi palielinājās par 3,1%. Arī VSAOI plāns netika sasniegts par 1,0% jeb 48,8 milj. eiro. Pārējās nodokļu grupās kopā neizpilde bija 4,8% jeb 29,4 milj. eiro.

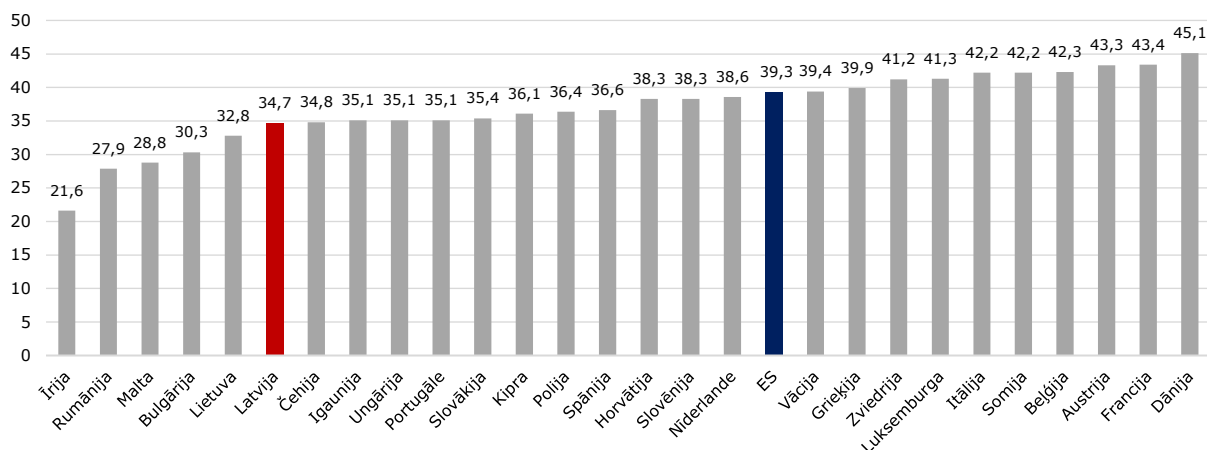
Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2026. gadam un budžeta ietvaru 2026., 2027. un 2028. gadam" 2026. gadā konsolidētā kopbudžeta nodokļu ieņēmumi plānoti 15 219,8 milj. eiro apmērā³³. Tas ir par 5,9% jeb 850,4 milj. eiro vairāk nekā faktiskie nodokļu ieņēmumi 2025. gadā³⁴. FDP prognozē, ka 2026. gadā

³³ Likuma "Par valsts budžetu 2026. gadam un budžeta ietvaru 2026., 2027. un 2028. gadam" paskaidrojumu I. nodaļa, 102. lpp.

³⁴ Konsolidētā kopbudžeta nodokļu ieņēmumi pēc uzkrāšanas metodes (netiek iekļauts nesadalītais atlikums vienotajā nodokļu kontā).

nodokļu ieņēmumi pieaugs par 6,0%³⁵. 2025. gadā nodokļu ieņēmumu pieaugums pret 2024. gadu bija 5,6%³⁶. Tāpēc var secināt, ka 2026. gada nodokļu ieņēmumu plāns ir samērīgs un sasniedzams. Šī gada janvāra mēneša nodokļu ieņēmumu plāns tika izpildīts, sasniedzot pārpildi 1,4% jeb 18,6 milj. eiro apmērā.

3.1.4. att. Nodokļu ieņēmumi ES dalībvalstīs un ES vidēji 2024. gadā, % no IKP

Avots: Eurostat²⁰

Latvijā nodokļu ieņēmumi attiecībā pret IKP ir zemāki nekā vidēji ES. 2024. gadā nodokļu ieņēmumi Latvijā veidoja 34,7% no IKP, turpretī ES valstīs tie bija vidēji 39,3% no IKP³⁷. Nodokļu ieņēmumu apmēru procentos no IKP nosaka nodokļu politika, ekonomikas struktūra, darba tirgus situācija, ienākumu līmenis, kā arī ēnu ekonomika. Ēnu ekonomika samazina nodokļu ieņēmumus, kas savukārt ierobežo valsts budžeta iespējas un fiskālo telpu. Nepastāv vienota un pilnīgi precīza metode ēnu ekonomikas īpatsvara aprēķināšanai, tāpēc ēnu ekonomikas novērtējumi ir tikai aptuveni. Ēnu ekonomikas apmērs Latvijā 2023. gadā dažādos avotos tiek novērtēts no 6,7% līdz 22,9% no IKP³⁸.

Ēnu ekonomikas ierobežošanas plāns 2024.–2027. gadam³⁹ ietver pasākumus ēnu ekonomikas mazināšanai. Tomēr, balstoties uz Valsts kontroles veiktās lietderības revīzijas²¹ secinājumiem, pašreizējā pieeja ēnu ekonomikas ierobežošanai nav pietiekami efektīva, jo Ēnu ekonomikas ierobežošanas plānā 2024.–2027. gadam ir iekļauti tādi pasākumi, kuriem nav tiešas ietekmes uz ēnu ekonomiku vai ir zema ietekme uz galvenajiem ēnu ekonomikas cēloņiem. Izvērtējot prioritāro nozaru (būvniecības nozare un veselības un sociālās aprūpes nozare) pamatotību, revidenti secinājuši, ka veselības nozarē ēnu ekonomikas izplatība ir salīdzinoši zema. Savukārt nozares ar ievērojami augstāku ēnu ekonomikas īpatsvaru nav iekļautas kā prioritāras. Revīzijā konstatēts, ka pastāv sadrumstalota institūciju atbildības sistēma, ēnu ekonomikas ierobežošanas pieeja ir vairāk vērsta uz procesu, nevis rezultātu, kā arī ēnu ekonomikas mazināšana netiek kompleksi apskatīta kopā ar nodokļu politiku. **Padome uzskata, ka ēnu ekonomikas mazināšana ir būtisks solis, lai palielinātu nodokļu ieņēmumu attiecību pret IKP, tāpēc aicina valdību pilnveidot un īstenot efektīvu pieeju ēnu ekonomikas ierobežošanai un regulāri izvērtēt tās rezultātus un ietekmi.**

³⁵ FDP | Uzraudzības ziņojums par valsts budžetu 2026. gadam un vidēja termiņa budžeta ietvaru 2026., 2027. un 2028. gadam

³⁶ Konsolidētā kopbudžeta nodokļu ieņēmumi pēc naudas plūsmas metodes (tiek iekļauts nesadalītais atlikums vienotajā nodokļu kontā).

³⁷ Eurostat datu bāze [gov_10a_taxag], skatīts 03.03.2026.

³⁸ Valsts kontrole | Vai valsts īstenotā pieeja ēnu ekonomikas ierobežošanai ir efektīva?

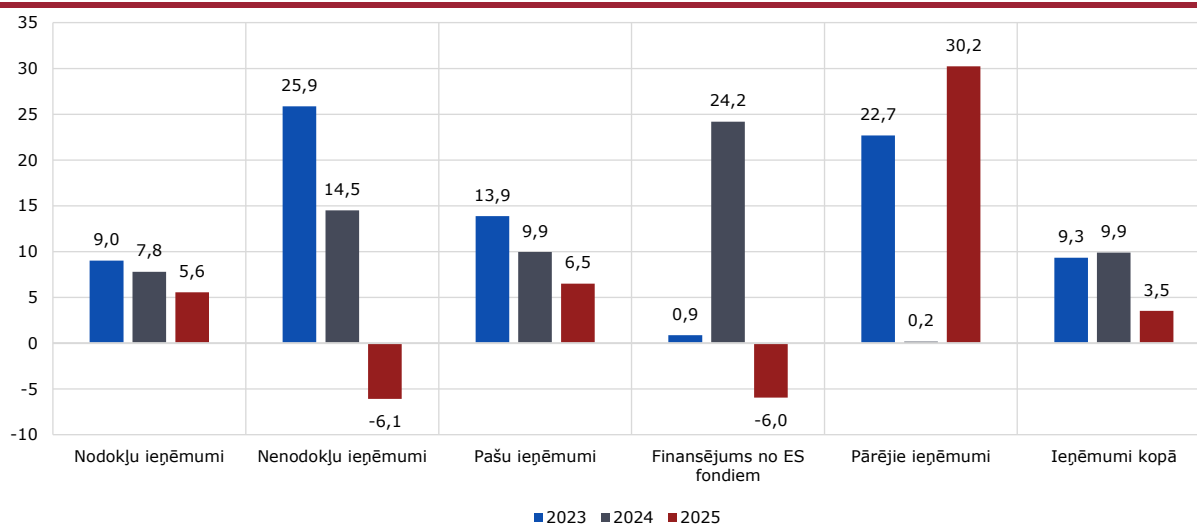
³⁹ Ēnu ekonomikas ierobežošanas plāns 2024.–2027. gadam

3.2. Pārējie ieņēmumi

2025. gadā konsolidētā kopbudžeta ieņēmumi pieauga par 3,5% jeb 606,7 milj. eiro. 2024. un 2023. gadā bija vērojams ieņēmumu pieaugums attiecīgi par 9,9% un 9,3%. Lēnāks ieņēmumu pieauguma temps 2025. gadā skaidrojams ar lēnāku nodokļu ieņēmumu pieauguma tempu (5,6%), mazākiem ieņēmumiem no ES fondiem (-6,0% jeb -109,5 milj. eiro) un mazākiem nenodokļu ieņēmumiem (-6,1% jeb -74,3 milj. eiro).

Mazāki ieņēmumi no ES fondu finansējuma 2025. gadā ir saistīti ar bāzes efektu, jo 2024. gadā bija ievērojams ES fondu finansējuma pieaugums budžeta ieņēmumos. Periodi ar lielākiem un mazākiem ES fondu finansējuma ieņēmumiem ir raksturīgi ES fondu investīciju ciklam. Atbilstoši ES fondu investīciju ciklam 2025. gadā tika aktīvāk ieviesti ES fondu projekti, un līdz ar to straujāk pieauga arī izdevumi šo projektu īstenošanai. Savukārt ES fondu līdzfinansējuma atmaksas tiks saņemtas vēlāk, kas veicinās ES fondu ieņēmumu pieaugumu. Nenodokļu ieņēmumu samazinājums saistīts ar mazākiem ieņēmumiem no uzņēmējdarbības un īpašuma, tai skaitā dividendēm, un mazākiem ieņēmumiem no speciāliem mērķiem paredzētām valsts nodevām⁴⁰. Ieņēmumu samazinājums no speciāliem mērķiem paredzētām valsts nodevām galvenokārt ir saistīts ar 2024. gadā ieviesto hipotekārā kredīta ņēmēju aizsardzības nodevu, kas 2024. gadā veidoja ieņēmumus 73,1 milj. eiro apmērā, toties 2025. gadā šāda nodeva netika noteikta.

3.2.1. att. Konsolidētā kopbudžeta ieņēmumu pieauguma temps pa ieņēmumu veidiem 2023., 2024. un 2025. gadā, %

Avots: Valsts kases dati, FDP aprēķini

* Pārējie ieņēmumi ietver transfertus (5.0), ziedojumus un dāvinājumus (6.0) un ieņēmumus, kuri veidojas pēc uzkrāšanas principa (8.0).

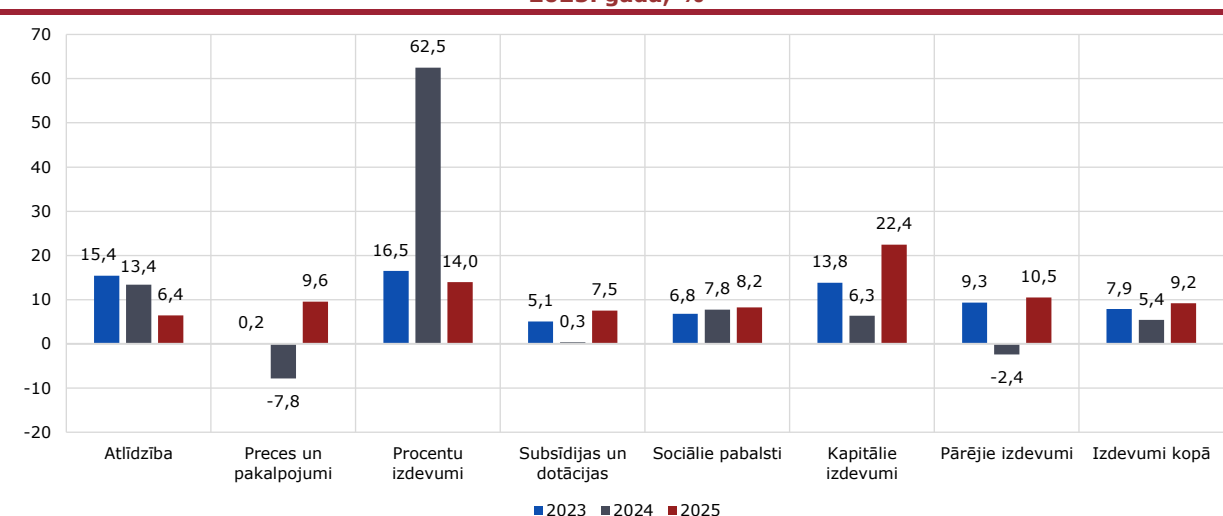
Apskatot ieņēmumu veidu īpatsvaru kopējos ieņēmumos, lielākais īpatsvars ir nodokļu ieņēmumiem – 81%. Nozīmīgu devumu ieņēmumos veido arī finansējums no ES fondiem – 10%. Nenodokļu ieņēmumi veido 6% un pašu ieņēmumi veido 3%. Salīdzinot 2025. gada ieņēmumu struktūru ar 2024. gada struktūru, 2025. gadā par 2 procentpunktiem ir palielinājies nodokļu ieņēmumu īpatsvars, savukārt par 1 procentpunktu ir samazinājies ES fondu finansējuma īpatsvars un arī par 1 procentpunktu ir samazinājies nenodokļu ieņēmumu īpatsvars.

⁴⁰ Speciāliem mērķiem paredzētās valsts nodevas ietver autoceļu lietošanas nodevu, finanšu stabilitātes nodevu, valsts nodevu par naftas produktu drošības rezervju uzturēšanu, izložu un azartspēļu nodevu, uzņēmējdarbības riska valsts nodevu un citas speciāliem mērķiem paredzētās valsts nodevas (kase.gov.lv).

3.3. Izdevumi

2025. gadā konsolidētā kopbudžeta izdevumi pieauga par 9,2% jeb 1,6 miljardi eiro. 2024. un 2023. gadā bija vērojams izdevumu pieaugums attiecīgi par 5,4% un 7,9%. Straujāks izdevumu kāpums 2025. gadā galvenokārt skaidrojams ar aktīvāku kohēzijas politikas ES fondu un AF (Atveseļošanas fonds) projektu īstenošanu un aizsardzības izdevumu pieaugumu – piemēram, tika veikta speciālo militāro transportlīdzekļu iegāde, veikti papildu izdevumi aizsardzības īpašumu pārvaldīšanai un būvniecībai, kā arī pieauga atlīdzības izdevumi saistībā ar karavīru skaita pieaugumu.

3.3.1. att. Konsolidētā kopbudžeta izdevumu pieauguma temps pa izdevumu veidiem 2023., 2024. un 2025. gadā, %

Avots: Valsts kases dati, FDP aprēķini

* Pārējie izdevumi ietver kārtējos maksājumus Eiropas Savienības budžetā un starptautisko sadarbību (1.4) un pārējos izdevumus, kas veidojas pēc uzkrāšanas principa un nav klasificēti iepriekš (3.0).

2025. gadā visstraujāk pieauga kapitālie izdevumi – par 22,4% jeb 347,6 milj. eiro. Kapitālo izdevumu pieaugumu veicināja ES fondu un AF projektu īstenošana⁴¹ un kapitālie izdevumi aizsardzības spēju stiprināšanai. Strauji ir auguši arī procentu izdevumi (par 14,0% jeb 51,9 milj. eiro) un izdevumi precēm un pakalpojumiem (par 9,6% jeb 203,6 milj. eiro). Procentu izdevumu kāpums skaidrojams ar augstākām procentu likmēm finanšu tirgos un nominālā parāda apmēra pieaugumu. Savukārt izdevumu pieaugums precēm un pakalpojumiem galvenokārt ir saistīts ar militārā inventāra iegādi pretgaisa aizsardzības stiprināšanai. Izdevumi sociālajiem pabalstiem pieauga par 8,2% jeb 427,5 milj. eiro, un izdevumi subsīdijām un dotācijām pieauga par 7,5% jeb 303,7 milj. eiro. Atlīdzības izdevumi pieauga par 6,4% jeb 262,4 milj. eiro – tas pārsniedz 2,6% atlīdzības fonda pieauguma ierobežojumu, tomēr tas ir ievērojami mazāks pieaugums nekā bija vērojams 2024. gadā (13,4%) un 2023. gadā (15,4%). Atlīdzības izdevumu pieaugums virs 2,6% skaidrojams ar minimālās algas palielināšanos no 700 eiro līdz 740 eiro un augstāku atlīdzības pieaugumu atsevišķos sektoros – aizsardzības, iekšlietu, tieslietu un izglītības sektoros.

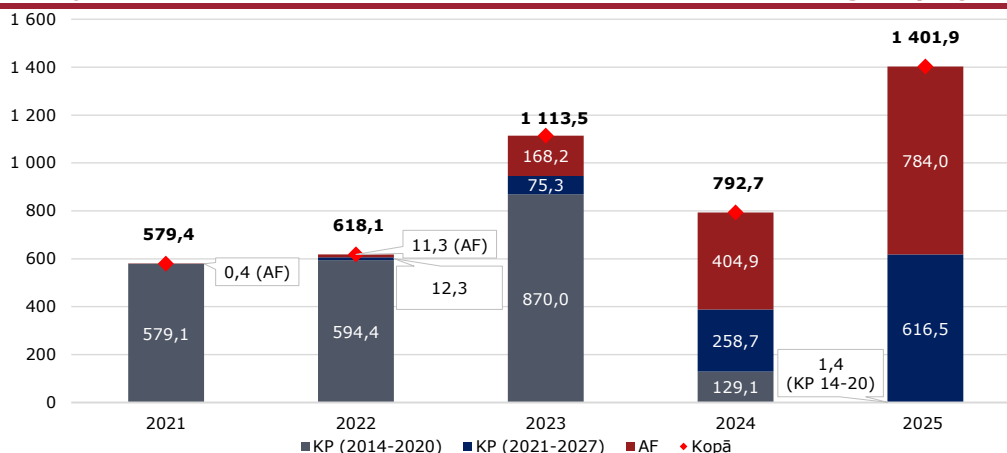
Veidojot 2025. gada valsts budžetu, 2021.–2027. gada plānošanas perioda KP fondu izdevumi tika prognozēti 740,9 milj. eiro apmērā un AF izdevumi 740,6 milj. eiro apmērā⁴². 2025. gadā KP fondu faktiskie izdevumi sasniedza 616,5 milj. eiro – par 16,8% jeb 124,4 milj. eiro mazāki nekā paredzēts. Savukārt AF faktiskie izdevumi sasniedza

⁴¹ ES fondu apguves progress (fdp.gov.lv)

⁴² Likuma "Par valsts budžetu 2025. gadam un budžeta ietvaru 2025., 2026. un 2027. gadam" paskaidrojumi, 5.2. Eiropas Savienības politiku instrumentu un citu ārvalstu finanšu palīdzības līdzfinansēto projektu plānošana valsts budžetā

784,0 milj. eiro – par 5,9% jeb 43,4 milj. eiro vairāk nekā paredzēts. Ņemot vērā AF plāna reformu un investīciju mērķu sasniegšanas termiņa tuvošanos, ir pozitīvi vērtējama plānoto AF izdevumu izpilde.

3.3.2. att. 2014.-2020. gada un 2021.-2027. gada plānošanas perioda Kohēzijas politikas fondu un Atvēršanas fonda valsts budžeta* izdevumu dinamika 2021.-2025. gadā (milj. eiro)

Avots: FM⁴³

*ES fondu finansējums un valsts budžeta līdzfinansējums.

Apskatot izdevumu veidu īpatsvaru kopējos izdevumos, 2025. gadā lielākais īpatsvars bija sociālajiem pabalstiem – 29%. Tāpat nozīmīgu daļu aizņēma subsīdijas un dotācijas (22%), kā arī atlīdzības izdevumi (22%). Preču un pakalpojumu izdevumi veidoja 12%, kapitālie izdevumi – 10%, procentu izdevumi – 2% un pārējie izdevumi veidoja 3%. Salīdzinot 2025. gada izdevumu struktūru ar 2024. gada struktūru, 2025. gadā par 1 procentpunktu ir palielināties kapitālo izdevumu īpatsvars. Savukārt atlīdzības izdevumu īpatsvars ir samazinājies par 1 procentpunktu.

Budžeta izdevumu pārskatīšana Latvijā ir regulāra budžeta procesa sastāvdaļa, ko Finanšu ministrija ik gadu īsteno sadarbībā ar nozaru ministrijām. FDP Uzraudzības ziņojumā par valsts budžetu 2026. gadam un VTBI 2026., 2027. un 2028. gadam norādīja, ka budžeta izdevumu samazināšanā nereti tiek izmatota mehāniska pieeja, nevis izdevumu lietderīgumā un rezultātos balstīta pieeja. Tāpēc pie esošās izdevumu pārskatīšanas pieejas netiek pilnvērtīgi izmantots potenciāls rast lielākus ietaupījumus. Arī starptautiskās institūcijas, Eiropas Komisija⁴⁴ un Starptautiskais Valūtas fonds⁴⁵, rekomendē Latvijai uzlabot izdevumu pārvaldības efektivitāti, pilnveidojot publisko izdevumu pārskatīšanas pieeju un pakāpeniski ieviešot uz rezultātiem balstītu budžeta plānošanu (*performance-based budgeting*). **Padome aicina stiprināt budžeta izdevumu auditu un īstenot pāreju uz rezultātiem balstītu budžeta plānošanu, lai izdevumu pārskatīšana kalpotu ne tikai īstermiņa fiskālās telpas radīšanai, bet arī ilgtermiņā veicinātu publisko finanšu efektivitāti.**

Papildus tam nozīmīgs potenciāls budžeta resursu efektīvākai izmantošanai ir publisko iepirkumu sistēmas pilnveidošana. Starptautiskā konsultāciju kompānija *Oliver Wyman* novērtē, ka, uzlabojot publisko iepirkumu pārvaldību, iespējams ietaupīt aptuveni 7%–35% no publisko iepirkumu izdevumiem, atkarībā no konkrētās valsts situācijas⁴⁶. Šobrīd Latvijā tiek virzīta publisko iepirkumu sistēmas reforma, kuras mērķis ir nodrošināt

⁴³ Ieviešanas progress, mērķi un izpilde (ESfondi.lv)

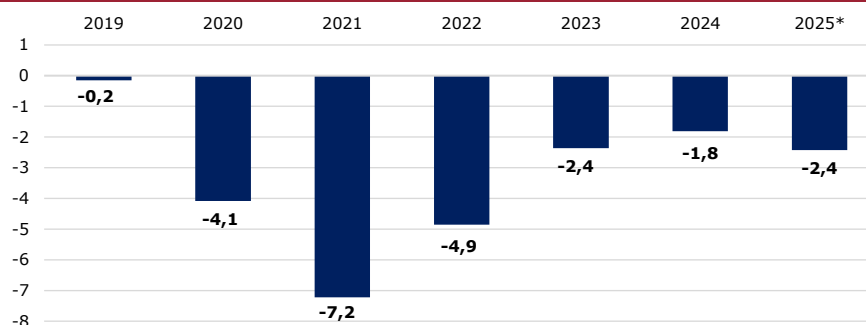
⁴⁴ EK | 2025. gada ziņojums par Latviju. Pavaddokuments dokumentam Ieteikums PADOMES IETEIKUMAM par Latvijas ekonomikas, sociālo, nodarbinātības, strukturālo un budžeta politiku

⁴⁵ IMF | Republic of Latvia: 2025 Article IV Consultation-Press Release; Staff Report; and Statement by the Executive Director for the Republic of Latvia

⁴⁶ Oliver Wyman | Public Procurement: 12 Ways Governments Can Unlock Better Value

elastīgāku, datus balstītu un centralizētāku pieeju publiskajiem iepirkumiem. **Nemot vērā šīs reformas potenciālu rast ietaupījumu, ir būtiski pēc iespējas ātrāk izvērtēt jaunā publisko iepirkumu regulējuma ietekmi uz publisko līdzekļu ietaupījumu un nodrošināt, ka iepirkumu sistēmas izmaiņas veicina lielāku konkurenci, efektivitāti un caurskatāmību publisko resursu izmantošanā.**

3.3.3. att. Vispārējās valdības budžeta bilance 2019.-2025. gadā (% no IKP)

Avots: FM

* Novērtējums.

Likumā "Par valsts budžetu 2025. gadam un budžeta ietvaru 2025., 2026. un 2027. gadam" vispārējā valdības budžeta bilance 2025. gadā tika plānota -2,9% no IKP atbilstoši EKS metodoloģijai⁴⁷. Pagājušā gadā budžeta procesa ietvarā VVBB 2025. gadam arī tika prognozēta -2,9% no IKP, tomēr šobrīd **Finanšu ministrijas aktuālais VVBB novērtējums 2025. gadam ir -2,4% no IKP jeb -1,0 miljards eiro**⁴⁸. Oficiālā VVBB vēl tiks precizēta saskaņā ar vispārējās valdības budžeta deficīta notifikāciju. 2025. gada deficīts ir mazāks par prognozēto, jo 2025. gadā tika veikti lielāki avansa maksājumi aizsardzības iepirkumiem, kuru faktiskā piegāde paredzēta vēlāk. Atbilstoši EKS metodoloģijai šie avansa maksājumi nav attiecināmi uz 2025. gadu. Arī kapitālsabiedrības, kuras ir klasificētas vispārējās valdības sektorā, noslēdza gadu ar labāku bilanci, nekā tika prognozēts.

⁴⁷ Likuma "Par valsts budžetu 2025. gadam un budžeta ietvaru 2025., 2026. un 2027. gadam" 6. pants

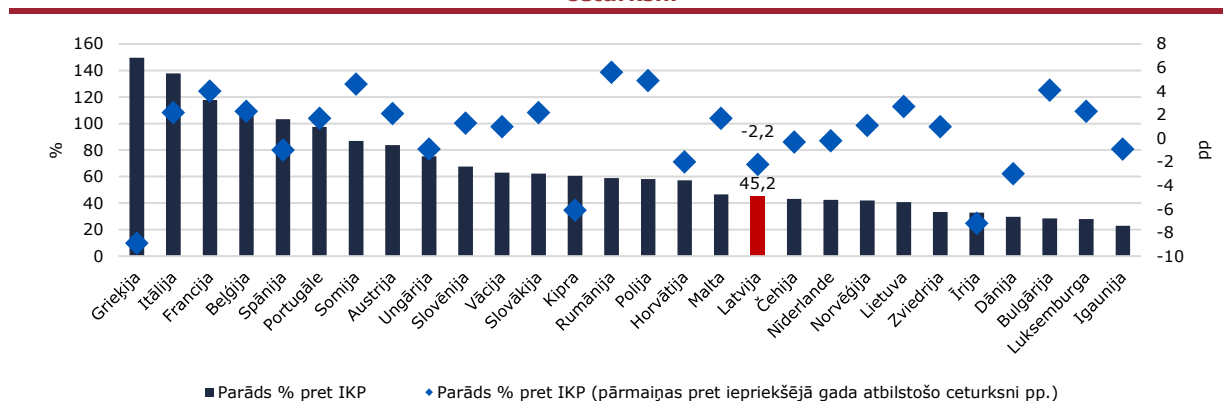
⁴⁸ FM | 2025. gads noslēgts ar zemāku budžeta deficītu nekā prognozēts – 2,4% no IKP

4. Vispārējās valdības parāds un deficīts

Vispārējās valdības parāds, procentu maksājumi un deficīta perspektīva

Latvija joprojām atrodas starp ES valstīm ar salīdzinoši zemu vispārējās valdības parāda līmeni, taču vidējā termiņā parāda attīstības virziens ir augšupejošs. Īstermiņa VV parāda novērojumi pa ceturkšņiem pašlaik pieejami līdz 2025. gada 3. ceturksnim. Tajos redzams, ka 3. ceturksnī Latvijas vispārējās valdības parāds bija 45,2% no IKP, un gada laikā tas samazinājās par 2,2 procentpunktiem. Latvija nepārsniedz Māstrihtas kritērija parāda robežvērtību (60% no IKP) un joprojām ir ievērojami zem ES vidējā parāda līmeņa. Igaunijā 2025. gada 3. ceturksnī parāds bija 22,9% no IKP, kas ir zemākais rādītājs ES, savukārt Lietuvā tas bija 40,7% no IKP.

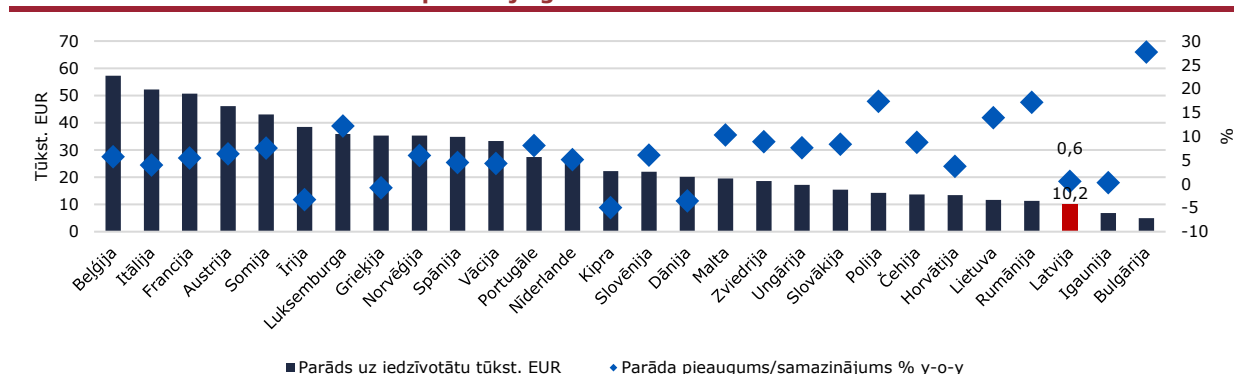
4.1. att. Eiropas valstu parāds (% no IKP) un pārmaiņas (pp.) pret iepriekšējā gada atbilstošo ceturksni

Avots: Eurostat

Aprēķinot uz vienu iedzīvotāju, Latvijas parāds 2025. gada 3. ceturksnī bija 10,2 tūkst. eiro, pieaugot par 0,6% salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu. Šis līmenis ir būtiski zemāks nekā augsta parāda valstīs, taču ievērojami augstāks nekā Igaunijā, kur katrs iedzīvotājs parādā ir 6,9 tūkst. eiro.

4.2. att. Eiropas valstu parāds uz 1 iedzīvotāju (tūkst. eiro) un pieaugums/samazinājums (%) pret iepriekšējā gada atbilstošo ceturksni

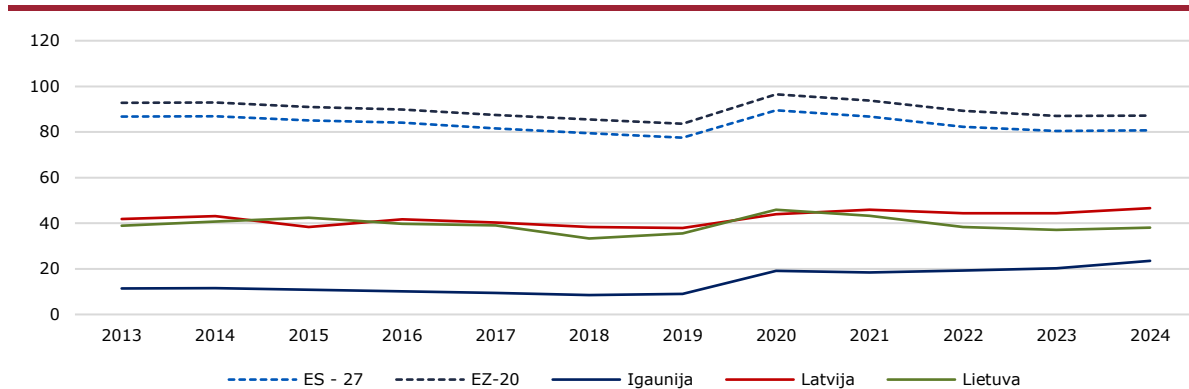

Avots: Eurostat

Baltijas valstu vidū Latvijas parāds ir būtiski augstāks nekā Igaunijai, bet līdzvērtīgs vai nedaudz augstāks nekā Lietuvai. Ilgākā laika posmā (2013-2024) redzams, ka Latvija pēc

pandēmijas perioda saglabā parādu 40–46% diapazonā, taču pašreizējās prognozes rāda virzību uz augstāku līmeni.

4.3. att. Vispārējās valdības parāds % no IKP - ES, eirozona, Baltija

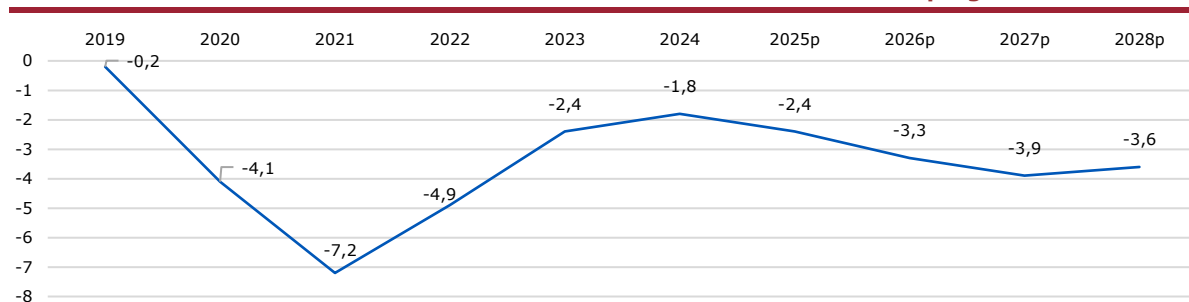

Avots: Eurostat

Saskaņā ar pašreizējām FM prognozēm, Latvijas vispārējās valdības parāds palielināsies no 49% 2025. gadā, līdz 51% 2026. gadā, un sasniegs 55% 2027. un 2028. gadā. Paralēli pieaugs arī parāda apkalpošanas izmaksas. Procentu maksājumi pieaugs līdz 1,2% no IKP (484 milj. eiro) 2025. gadā, 1,3% (584 milj. eiro) 2026. gadā, 1,4% (643 milj. eiro) 2027. gadā un 1,5% (722 milj. eiro) 2028. gadā⁴⁹. Tas nozīmē, ka pat bez strauja parāda lēciena fiskālā telpa pakāpeniski sašaurinās un arvien lielāka budžeta daļa tiek novirzīta procentu maksājumiem.

Vidējā termiņā parāda kāpumu noteiks budžeta deficīta dinamika. Pēc būtiska, ārēju šoku izraisīta deficīta pieauguma 2020.–2022. gadā Latvijas fiskālā pozīcija pakāpeniski uzlabojās. Deficīts samazinājās līdz -1,8% no IKP 2024. gadā, taču prognozēts, ka deficīts atkal palielināsies: (-2,4%) no IKP 2025. gadā, (-3,3%) 2026. gadā, (-3,9%) 2027. gadā un (-3,6%) 2028. gadā. Tas nozīmē, ka arī turpmāk aizņemšanās būs nepieciešama tekošo izdevumu finansēšanai. Tādējādi deficīta trajektorija diezgan uzskatāmi pārtop par parāda pieaugumu.

4.4. att. VV budžeta deficīts % no IKP– vēsturiskie dati un prognoze

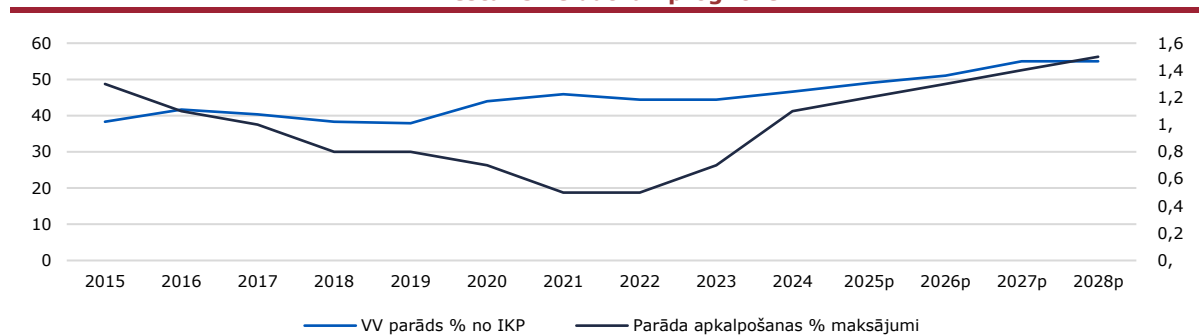
Avots: FM

Lai gan īstermiņā Latvijas parāda līmenis ir stabils un relatīvi zems ES kontekstā, vidējā termiņā prognozētie lielāki budžeta deficīti un pieaugošie procentu maksājumi veido

⁴⁹ Budžeta ietvars 2026., 2027. un 2028. gadam (paskaidrojumi), lpp.120, 121. [[Likumprojekta "Par valsts budžetu 2026. gadam un budžeta ietvaru 2026., 2027. un 2028. gadam" paskaidrojumu I. nodaļa](#)]

augšupejošu parāda trajektoriju, kas līdz 2027.–2028. gadam pietuvina parādu 55% no IKP līmenim.

4.5. att. VV parāds % no IKP (kreisā ass) un procentu maksājumiem % no IKP (labā ass) - vēsturiskie dati un prognoze

Avots: Eurostat un FM

Šādā situācijā fiskālās politikas izaicinājums turpmākajos gados būs ne tikai saglabāt parādu zem 60% robežas, bet arī ierobežot strukturālā deficīta ietekmi, lai parāda attiecība pret IKP neiegūtu pastāvīgi augošu tendenci, kas ierobežotu valsts attīstības iespējas.